

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางแก้ไขการดำเนินงานระบบช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้สำหรับการวิจัย ซึ่งจะได้กล่าวถึงเรื่องต่างๆ เป็นลำดับดังนี้

1. การจัดการศึกษาของเมืองพัทยา
2. หลักการแนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตร 2544
3. หลักการแนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 (วัยรุ่น)
4. หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบช่วยเหลือนักเรียน
5. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

การจัดการศึกษาของเมืองพัทยา

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 289 ระบุให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาและฝึกอาชีพ การจัดการศึกษาจะต้องคำนึงถึงการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542) กำหนดให้ท้องถิ่นจัดการศึกษาระดับใดระดับหนึ่ง หรือจัดระดับตามความพร้อม ตามความเหมาะสม และความต้องการในท้องถิ่น และพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจทางการศึกษา มาตรา 16 กำหนดให้เทศบาลเมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจและหน้าที่ส่งเสริมการประกอบอาชีพ บำรุงศิลปะ ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรม ส่งเสริมกีฬาและอนามัย

ในภารกิจทางการจัดการศึกษานั้น เมืองพัทยาจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย มีโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับอนุบาล ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 10 แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 แห่ง มีสำนักการศึกษาเป็นหน่วยงานกลาง มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารศึกษาและพัฒนาศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษา การศึกษานอกระบบ การศึกษาและการศึกษาดูตามอัธยาศัย เช่น การจัดการศึกษาปฐมวัยอนุบาลศึกษาประถมศึกษา

มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาโดยให้มีงานธุรการ งานการเจ้าหน้าที่งานบริหารวิชาการ งานโรงเรียน งานนิเทศการศึกษา งานกิจการนักเรียน งานการศึกษาปฐมวัย งานขยายโอกาสทางการศึกษา งานฝึกและส่งเสริมอาชีพ งานห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ และเครือข่ายทางการศึกษา งานกิจการศาสนา ส่งเสริมประเพณีศิลปวัฒนธรรม งานกีฬาและนันทนาการ งานกิจกรรมเด็กเยาวชนและการศึกษานอกโรงเรียน และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและที่ได้รับมอบหมาย (เมืองพัทยา , 2549, หน้า 124) และมีโครงสร้างในการบริหารงาน ดังนี้

1. ส่วนบริหารการศึกษา ได้แก่

- งานธุรการ
- ฝ่ายบุคลากรทางการศึกษา
- ฝ่ายกิจการ โรงเรียนและนักเรียน
- ฝ่ายวิชาการ

2. ส่วนส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้แก่

- ฝ่ายการศึกษานอกระบบ
- ฝ่ายส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม
- ฝ่ายกิจกรรมเด็กและเยาวชน
- บุคคลที่รับผิดชอบ คือ นักบริหารการศึกษา และนักวิชาการศึกษา
- ขอบเขตอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ
- ฝ่ายแผนงานและโครงการ รับผิดชอบ งานแผนและโครงสร้าง งานระบบ

สารสนเทศ งานการเงินและงบประมาณ

- ฝ่ายธุรการ รับผิดชอบ งานธุรการต่าง ๆ ภายในสำนักงานการศึกษา
- ฝ่ายบุคลากรทางการศึกษา รับผิดชอบ งานบุคลากรทางการศึกษา และงาน

วางแผนบุคคลและทะเบียนประวัติ

- ฝ่ายกิจการ โรงเรียน รับผิดชอบ งานโรงเรียน งานกิจการนักเรียน งานศึกษา

ปฐมวัย

- ฝ่ายวิชาการ รับผิดชอบ งานส่งเสริมคุณภาพและมาตรฐานหลักสูตร งานพัฒนา

สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา

- ฝ่ายการศึกษานอกระบบ รับผิดชอบ งานการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย

งานห้องสมุดพิพิธภัณฑ์ และเครือข่ายทางการศึกษา งานฝึกและส่งเสริม

- ฝ่ายส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม รับผิดชอบ งานกิจการทางศาสนา

งานส่งเสริมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรม

- ฝ่ายกิจกรรมเด็กและเยาวชน รับผิดชอบ งานกิจกรรมเด็กและเยาวชน งานกีฬา และนันทนาการ

จากโครงสร้างการบริหารของสำนักงานการศึกษาดังกล่าวผู้วิจัยได้รวบรวมวิสัยทัศน์ในการดำเนินงานของสำนักงานการศึกษา (เมืองพัทยา, 2549) ดังนี้

วิสัยทัศน์

บริหารจัดการและส่งเสริมการศึกษาของท้องถิ่น ให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพเต็มตามศักยภาพทุกด้าน เพื่อการพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

พันธกิจ

- 1.สร้างโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการศึกษา
- 2.จัดการศึกษาอย่างมีระบบ มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพและมีมาตรฐาน
- 3.พัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและประชาชนเพื่อเพิ่มศักยภาพทุกด้าน

วัตถุประสงค์

- 1.ประชาชนมีส่วนร่วมและได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง
- 2.นักเรียนได้รับความรู้อย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐาน
- 3.นักเรียน ประชาชน และสังคมมีคุณภาพชีวิต คุณภาพของสังคมดีขึ้น

ประเด็นกลยุทธ์

- 1.สร้างโอกาสทางการศึกษาและการมีส่วนร่วม
- 2.จัดระบบการบริหารจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน
- 3.จัดกิจกรรม ส่งเสริมอำนวยความสะดวก เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

กลยุทธ์

- 1.พัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีความพร้อมก่อนเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีให้ได้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ โดยไม่

เก็บค่าใช้จ่าย

- 3.พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
- 4.บริหารและจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับระบบการจัดการศึกษาของชาติ

5.พัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง

6.จัดทำและพัฒนาหลักสูตร

7.พัฒนากระบวนการเรียนรู้

8.ระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

9.ผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

10.ส่งเสริมการกีฬา นันทนาการ กิจกรรมเด็กและเยาวชน

11.ส่งเสริมการอาชีพ

12.ส่งเสริมการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

นโยบายการศึกษาของเมืองพัทยา (เมืองพัทยา, 2549)

นโยบายข้อที่ 1 ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เร่งรัดจัดการศึกษาให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการเข้ารับบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีให้ได้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

นโยบายข้อที่ 2 ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาปฐมวัย

จัดการศึกษาให้เด็กปฐมวัยได้เข้ารับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

ส่งเสริม สนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นในท้องถิ่น มีสิทธิและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย

นโยบายข้อที่ 3 พัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้ได้ตามมาตรฐาน การศึกษาชาติ

พัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ และประเภทการศึกษา

นโยบายข้อที่ 4 จัดระบบบริหารและการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

จัดระบบบริหารและการจัดการทางการศึกษาให้สอดคล้องกับระบบการจัดการศึกษาของชาติให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยให้มีเอกภาพในเชิงนโยบาย มีความหลากหลายในการปฏิบัติ และส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของเมืองพัทยากำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษา ให้คำนึงถึงผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของเอกชนหรือรับฟังความคิดเห็นของเอกชนและประชาชนประกอบการพิจารณาด้วย

นโยบายข้อที่ 5 ส่งเสริมพัฒนาครู – อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพเหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง

วางแผนงานบุคคล เพื่อใช้ในการประสานข้อมูลและเป็นข้อมูลในการนำเสนอ
พิจารณาสรรหาบุคลากร พร้อมทั้งมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน การส่งเสริมการพัฒนาครู
คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และให้มีคุณภาพมาตรฐานที่เหมาะสมกับการ
เป็นวิชาชีพชั้นสูง

นโยบายข้อที่ 6 จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และรายละเอียดสาระหลักสูตรแกนกลางให้
สอดคล้องกับสภาพสังคมและความต้องการของท้องถิ่น

ให้สถานศึกษาจัดทำรายละเอียด สาระหลักสูตรแกนกลาง และสาระหลักสูตรท้องถิ่น
ที่เน้นความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ
การศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้
สอดคล้องกับสภาพปัญหาและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของ
สังคมและชาติ โดยคำนึงถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์

นโยบายข้อที่ 7 จัดกระบวนการเรียนรู้ การเรียนการสอนเพื่อพัฒนา ผู้เรียนได้เต็ม
ตามศักยภาพ

จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนมีจิตสำนึกในความเป็นไทย และสามารถ
เรียนรู้พัฒนาตนเองได้ โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนา
ตามธรรมชาติเต็มตามศักยภาพ ให้เป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และส่งเสริมให้ผู้สอน
สามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

นโยบายข้อที่ 8 ระดมทรัพยากรและเงินทุนจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อการศึกษา
ระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้ง
ด้านงบประมาณ การเงิน ทรัพย์สินในประเทศจากรัฐ บุคคล องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ
สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศ มาใช้จัดการศึกษา และ
จัดสรรงบประมาณให้กับการศึกษาในฐานะที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

นโยบายข้อที่ 9 นวัตกรรม สื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา
ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตและพัฒนาแบบเรียน เอกสารทางวิชาการ สื่อ
สิ่งพิมพ์อื่น วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น โดยเร่งรัดพัฒนาขีดความสามารถใน
การผลิต จัดให้มีเงินสนับสนุนการผลิตและมีแรงจูงใจในการผลิต รวมถึงการพัฒนาและการ
ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ตลอดจนการสื่อสารทุกรูปแบบ สื่อตัวนำและโครงสร้าง
พื้นฐานอื่นที่จำเป็นต่อการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม และการสื่อสาร

นโยบายข้อที่ 10 ส่งเสริมกีฬา นันทนาการ และกิจกรรมเด็กเยาวชน

ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานด้านการกีฬา นันทนาการ กิจกรรมเด็ก/เยาวชน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบบริการแก่เด็ก/เยาวชน ประชาชน อย่างหลากหลาย พอเพียง และมีประสิทธิภาพ

นโยบายข้อที่ 11 สนับสนุน ส่งเสริม ช่วยเหลือให้มีการประกอบอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมาย

สนับสนุน ส่งเสริม ช่วยเหลือ ให้มีการประกอบอาชีพอิสระที่ถูกต้องตามกฎหมาย จัดให้มีการรวมกลุ่มอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนการระดมทุนและการจัดการนันทนาการ ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงการประกอบอาชีพ การจัดการด้านการตลาดให้ได้มาตรฐาน และความเหมาะสมตามสภาพของเมืองพัทยา

นโยบายข้อที่ 12 การศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

บำรุงรักษา ส่งเสริม และอนุรักษ์ สถาบันศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดสังคมภูมิปัญญาแห่งการเรียนรู้ และสังคมที่เอื้ออาทรต่อกัน สืบทอด วัฒนธรรมความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทยและท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาของเมืองพัทยา

วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาของเมืองพัทยาเป็นไปตามกรอบวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ และต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 รวมทั้งตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาในองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น และตามสภาพการจัดการศึกษาของเมืองพัทยา ดังนี้ (เมืองพัทยา, 2549)

1. เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการส่งเสริมพัฒนาการและเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้มีความพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อให้เด็กที่มีอายุในเกณฑ์การศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตความรับผิดชอบของเมืองพัทยา ได้รับบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน
3. เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของเมืองพัทยาให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน
4. เพื่อให้การจัดการศึกษาของเมืองพัทยาเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน สถาบันองค์กรต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาทุกระดับ
5. เพื่อส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่น ได้ออกกำลังกาย ฝึกฝน การกีฬา ร่วมกิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมพัฒนาเยาวชนมีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็น ประโยชน์
6. เพื่อให้เยาวชน ประชาชน ได้ประกอบอาชีพ มีงานทำ ไม่เป็นภาระแก่สังคม

7.เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชน รู้จักทะนุบำรุงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีต ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความภูมิใจในความเป็นไทยและเอกลักษณ์ไทย
แนวทางการพัฒนาโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยาในอนาคค

จากผลการประเมินคุณภาพมาตรฐานทั้ง 24 มาตรฐาน 106 ตัวบ่งชี้และผลการประเมิน ความสามารถทางการเรียนของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ข้อมูลทั้งหมดที่ได้ สถานศึกษาได้นำมาวิเคราะห์ เพื่อ วางแผนในการพัฒนาการจัดการศึกษาในอนาคต (สำนักงานการศึกษาเมืองพัทยา, 2551) ดังนี้

1.ด้านปัจจัย

จุดเด่น	จุดควรพัฒนา
1. ครูมีความสามารถในการปฏิบัติงานเป็น ทีม	1. จัดอบรมให้ครูผลิตและพัฒนาสื่อ รวมทั้งสื่อ ด้านเทคโนโลยี
2. ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กระบวนการวิจัย พัฒนาผู้เรียน	2. เครื่องคอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอกับจำนวน ผู้เรียน
3. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยามีหลักสูตร สถานศึกษาระดับปฐมวัยและหลักสูตร สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับ ความ ต้องการของท้องถิ่นและชุมชน	3. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยาคควรส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และได้รับ ประสบการณ์จริงจากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน
4. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา มีอาคาร เรียน อาคารประกอบ วัสดุอุปกรณ์อย่าง เพียงพอ	4. โรงเรียนควรมีการประเมินการใช้หลักสูตร สถานศึกษาระดับปฐมวัยและหลักสูตร สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

โอกาส	อุปสรรค
1. คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน และชุมชนให้การสนับสนุนในการจัดการศึกษา 2. แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่หลากหลาย 3. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เห็นความสำคัญและให้การ-สนับสนุนด้านงบประมาณ และอื่น ๆ ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา	1. สถานศึกษาส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่แออัดและใกล้สถานบันเทิง 2. มีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาด้านการให้บริการการจัดการศึกษา 3. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยาขาดครูและบุคลากรทางการ ศึกษาโดยเฉพาะครูสนับสนุนการสอน 4. สื่อ และเทคโนโลยียังไม่เพียงพอต่อการจัดการศึกษา 5. การอพยพเข้ามาในเมืองพัทยาทำให้นักเรียนไม่มีที่เรียน 6. วัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมจากต่างชาติ

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสถานศึกษา

1. เมืองพัทยาจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ทักษะในการผลิตและใช้สื่อเทคโนโลยี
 2. เมืองพัทยาจัดให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ศึกษาดูงานด้านการจัดการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ
 3. เมืองพัทยาสารวจ จัดทำทะเบียนแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนประสานและส่งเสริมให้โรงเรียนในสังกัดได้ใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อจัดประสบการณ์จริงให้กับผู้เรียน
 4. เมืองพัทยাজัดหาพื้นที่ที่มีความเหมาะสมเพื่อขยายสถานศึกษารองรับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว
 5. เมืองพัทยাজัดสรรงบประมาณและอัตราค่าจ้างครูและบุคลากรให้เพียงพอต่อการเพิ่มจำนวนของผู้เรียนในแต่ละปีการศึกษา
- ทิศทางการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาในอนาคต**
1. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพเอื้อต่อการจัดการศึกษามีครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพในการจัดการศึกษา
 2. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยามีอาคารสถานที่ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีที่เพียงพอต่อการเพิ่มของจำนวนนักเรียน

3. เมืองพัทยา ชุมชน ผู้ปกครอง ผู้เรียน เห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนในการจัดการศึกษา

4. พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาทั้งปฐมวัยและขั้นพื้นฐานให้ตอบสนองและสอดคล้องต่อความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง

2.ด้านกระบวนการ

จุดเด่น	จุดพัฒนา
1. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานทุกด้านอย่างชัดเจนและเป็นระบบ	1. นำนวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาการศึกษา โดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นฐาน
2. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา มีบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และทำงานเป็นทีม	2. ปรับปรุงอาคารเรียน อาคารประกอบในระดับปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน
3. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยามีหลักสูตรแผนการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น โดยมีการนิเทศและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง	3. ส่งเสริมให้ใช้แหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มากขึ้น เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ และเปลี่ยนบรรยากาศในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้อย่างหลากหลาย
4. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา จัดกิจกรรมส่งเสริมผู้เรียนอย่างหลากหลายเต็มตามศักยภาพ และเป็นที่พึงพอใจของชุมชน	4. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา ปรับปรุงห้องน้ำห้องสุขาให้ผู้เรียนได้รับความสะดวกในการใช้ และให้มีทัศนียภาพที่สวยงาม
5. โรงเรียน ในสังกัดเมืองพัทยাজัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน	5. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา มีการสนับสนุน เชื่อมโยง แลกเปลี่ยนข้อมูลกับแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร
6. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา มีคณะกรรมการพัฒนางานวิชาการ และคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกัน กำหนดแผนงาน เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษา	

โอกาส	อุปสรรค
1. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยาเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง และตั้งอยู่ในชุมชนที่สภาพแวดล้อมบรรยากาศดี ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีการคมนาคมที่สะดวก 2. หน่วยงานและองค์กรในชุมชน ให้การสนับสนุน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน 3. เมืองพัทยามีแหล่งบริการทางเทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้อย่างกว้างขวางทันต่อเหตุการณ์ 4. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยารับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากองค์กรต้นสังกัด และชุมชนในท้องถิ่นในการจัดการศึกษา 5. คณะผู้บริหารของท้องถิ่นเล็งเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา ให้การสนับสนุนด้านวิชาการ และกิจกรรมของโรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยาย่างต่อเนื่อง	1. ความต้องการของชุมชนที่นำบุตรหลานเข้ามาศึกษามีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ส่งผลให้จำนวนห้องเรียน อาคารเรียน ตลอดจนจำนวนบุคลากร ไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน 2. โรงเรียนได้รับงบประมาณสนับสนุนด้านสื่อ เทคโนโลยี และคอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอต่อผู้เรียน 3. การติดต่อประสานงานระหว่างโรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยากับต้นสังกัดขาดความคล่องตัว

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการศึกษา

1. นำนวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาการศึกษา โดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นฐาน
2. ปรับปรุงอาคารเรียน อาคารประกอบ การในระดับปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน
3. ส่งเสริมให้ใช้แหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มากขึ้นเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ และเปลี่ยนบรรยากาศในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้อย่างหลากหลาย

4. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา มีการสนับสนุน เชื่อมโยง แลกเปลี่ยนข้อมูลกับแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร

3.ด้านผลผลิต

จุดเด่น	จุดควรพัฒนา
1. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา ได้ส่งเสริมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา เป็นผลทำให้ผู้เรียนไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด และมีสุขภาพกาย ใจ และสุนิษย์ที่ดี 2. ผู้เรียนใน โรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา กล้าแสดงออก กล้าคิด มีความเชื่อมั่นในตนเอง 3. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา จัดกิจกรรมส่งเสริมในด้านคุณธรรม จริยธรรม ทำให้ผู้เรียนมีค่านิยมที่พึงประสงค์ของชุมชน 4. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา จัดกิจกรรมส่งเสริมผู้เรียนปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	1. ผู้เรียนในสังกัดโรงเรียนเมืองพัทยา มีผลสัมฤทธิ์ไม่บรรลุตามเป้าหมาย ดังนั้น ควรในสังกัดเมืองพัทยา ควรปรับปรุงพฤติกรรม ด้านการเรียน การสอน ที่เน้นด้านการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดใคร่ครวญ และมีวิสัยทัศน์ ให้มากขึ้น 2. ผู้เรียนในสังกัดเมืองพัทยา ควรได้รับการส่งเสริมด้านการอ่าน และมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน และใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
โอกาส	อุปสรรค
1. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ และการดูแลอย่างใกล้ชิด จากสำนักงานการศึกษา และชุมชน นำนวัตกรรมมาสู่สถานศึกษา ในการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง 2. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น 3. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา มีแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งเรียนรู้ ที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้เต็มตามศักยภาพ	1. สถานศึกษา อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว ที่มีสิ่งขั้วๆ ทำให้มีผลต่อพฤติกรรมของผู้เรียน 2. การย้ายถิ่นฐาน ของผู้ปกครอง มีผลกระทบต้อผู้เรียนในด้านการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสถานศึกษา

1. ครูโรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา ควรพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และมีความคิดสร้างสรรค์ โดยครูจะต้องใช้สื่อ และเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย
2. ผู้เรียนในสังกัดเมืองพัทยา ควรได้รับการส่งเสริมด้านการอ่าน และมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
3. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา จัดทำสาร สนทนากับบุคคลในท้องถิ่น ที่ประสบความสำเร็จในอาชีพ เพื่อมาร่วมพัฒนาในการจัดการศึกษา

ทิศทางการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาในอนาคต

1. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา ได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากเมืองพัทยา และชุมชนในด้านงบประมาณ, เทคโนโลยี เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา
2. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา ควรดำเนินการตามแนวทาง โรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และมีค่านิยมที่พึงประสงค์
3. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก กล้าคิด มีความเชื่อมั่นในตนเอง ปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เช่น โครงการส่งเสริมภาวะ การเป็นผู้นำ, โครงการส่งเสริมประชาธิปไตย

หลักการแนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตร 2544

ความสำคัญ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดแนวการจัดการศึกษา โดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกัน แก้ปัญหาและเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กอปรกับการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกัน แก้ปัญหาและเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กอปรกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยี ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของบุคคล ทำให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีความสุข

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ คือ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ (กรมวิชาการ, 2544) คือ

กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการทำงาน

กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสนใจของผู้เรียนมุ่งพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มเติมจากกิจกรรมในกลุ่มสาระ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ปัญหา ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ รวมถึงกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังความมีระเบียบวินัย รับผิดชอบ รู้สิทธิและหน้าที่ของตนเอง แบ่งตามความแตกต่างระหว่างกิจกรรม ได้เป็น 2 ลักษณะ

1. กิจกรรมพัฒนาความถนัด ความสนใจ ตามความต้องการของผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเติมเต็มความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการค้นพบความถนัดความสนใจของตนเอง และพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนการพัฒนาทักษะของสังคม และปลูกฝังจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม

2. กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และรักษาดินแดน เป็นกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสภาพชีวิตต่างๆ นำไปสู่พื้นฐานการทำประโยชน์ให้แก่สังคม และวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งกระบวนการจัดให้เป็นไปตามข้อกำหนดของคณะกรรมการลูกเสือแห่งชาติ ยุวกาชาด สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์ และกรมการรักษาดินแดน

ในทางปฏิบัติสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในลักษณะของการบูรณาการองค์ความรู้ต่างๆ ที่เกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มีความกว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกทั้งให้ผู้เรียนได้ค้นพบและใช้ศักยภาพที่มีในตนเองเต็มที่ เลือก ดัดแปลง ได้อย่างมีเหตุผล

เหมาะสมกับตนเอง สามารถวางแผนชีวิตและอาชีพได้อย่างมีคุณภาพ เน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิก้าวทางอารมณ์ ศีลธรรม และจริยธรรม รู้จักสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีเพื่อปรับตัวเข้ากับบุคคล และสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างดีและมีความสุข เช่น กิจกรรมการสร้างเสริมความรู้สึกรักและเห็นคุณค่าในตนเอง กิจกรรมพัฒนาวุฒิก้าวทางอารมณ์ ศีลธรรม และจริยธรรม กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต กิจกรรมสร้างเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้สามารถหลอมเข้าไปในการจัดกิจกรรมลูกเสือเนตรนารี บุคลากร ผู้นำเพื่อประโยชน์ในลักษณะของการเข้าค่ายต่างๆ หรืออาจแยกจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะทางได้ เช่น จัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี บุคลากร ผู้นำเพื่อประโยชน์ โดยมุ่งเป็นการฝึกระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข กิจกรรมชมรมวิชาการ มุ่งเสริมสร้างประสบการณ์ความชำนาญเฉพาะเรื่องที่ถนัดและสนใจจากการเรียนรู้กลุ่มสาระต่างๆ ชุมชนต่างๆ เพื่อการร่วมกันคิดค้นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ก่อให้เกิดความสนุก ความสุข และพัฒนาทักษะทางสังคม ทั้งนี้แม้จะแยกจัดกิจกรรมเฉพาะทางก็สามารถบูรณาการกิจกรรมแนวนอนเข้าไว้ด้วย เพื่อให้กันพบศักยภาพของตนเอง

ความหมาย

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นกระบวนการด้วยรูปแบบ วิธีการที่หลากหลาย ให้ได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง มีความหมาย และมีคุณค่าในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม มุ่งเสริมเจตคติ คุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข (กรมวิชาการ, 2544)

เป้าหมาย

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนรู้จักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีวุฒิก้าวทางอารมณ์ มีกระบวนการคิด มีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม และมีความสุข มีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ โดยกำหนดเป้าหมายในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กรมวิชาการ, 2544) ดังนี้

1. ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย เกิดความรู้ ความชำนาญ ทั้งวิชาการและวิชาชีพอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น
2. ผู้เรียนค้นพบความสนใจ ความถนัด และพัฒนาความสามารถพิเศษเฉพาะตัวมองเห็นช่องทางในการสร้างงาน อาชีพในอนาคตได้เหมาะสมกับตนเอง
3. ผู้เรียนเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ต่างๆ สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง และประกอบสัมมาชีพ

4. ผู้เรียนพัฒนาบุคลิกภาพ เจตคติ ค่านิยมในการดำเนินชีวิต และเสริมสร้างศีลธรรม

จริยธรรม

5. ผู้เรียนมีจิตสำนึก และทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติ

หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีหลักการจัดดังนี้ (กรมวิชาการ, 2544)

1. มีการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม
2. จัดให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ ความสนใจ ความถนัด และความสามารถของผู้เรียน
3. บูรณาการวิชาการกับชีวิตจริง ให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้

ตลอดชีวิต และรู้สึกสนุกกับการใฝ่เรียนใฝ่รู้

4. ใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ฝึกให้คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ จินตนาการ ที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตในแต่ละช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง

5. จำนวนสมาชิกมีความเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม

6. มีการกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม สอดคล้องกับวิถีทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษา

7. ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ มีครูเป็นที่ปรึกษา ถือเป็นหน้าที่และงานประจำโดยคำนึงถึงความปลอดภัย

8. บิดาหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

9. มีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม โดยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ประเมินผลการผ่านช่วงชั้นเรียน

แนวการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม โดยคำนึงถึงแนวการจัดดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2544)

1. การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น การบูรณาการโครงการ องค์ความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น
2. จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ ความสามารถ ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน เช่น ชมรมทางวิชาการต่างๆ เป็นต้น
3. จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี เป็นต้น

4. จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่างๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม เช่น บริการห้องสมุด เพื่อนช่วยเพื่อน สหกรณ์ พยาบาล เป็นต้น

บทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิผล จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง สถานศึกษาจะสามารถนำไปปรับปรุงและเลือกปฏิบัติได้ตามความเหมาะสมและความพร้อมของแต่ละสถานศึกษา (กรมวิชาการ, 2544) คือ

บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 29 และหมวด 5 มาตรา 40 ที่มุ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริมสนับสนุนในการบริหารจัดการ ในสถานศึกษานั้น คณะกรรมการสถานศึกษาควรมีบทบาทในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนดังนี้(กรมวิชาการ, 2544)

1. ให้ความเห็นชอบ มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และดำเนินการ
 - 1.1 มีส่วนร่วมในการวางแผน วิเคราะห์การจัดกิจกรรมของสถานศึกษา
 - 1.2 ให้ความเห็นชอบแผนการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา
 - 1.3 มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
 - 1.4 มีส่วนร่วมในการประเมินผล เพื่อปรับปรุงและพัฒนาในโอกาสต่อไป
2. ส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินการจัดกิจกรรมของสถานศึกษาในด้านต่างๆ
 - 2.1 ด้านงบประมาณ กรรมการสถานศึกษาต้องมีส่วนในการจัดหางบประมาณ สนับสนุนการจัดกิจกรรม วัสดุภัณฑ์ เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ในการปฏิบัติกิจกรรม
 - 2.2 เป็นวิทยากรและแนะนำวิทยากร คณะกรรมการสถานศึกษาส่วนใหญ่ประกอบไปด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนชุมชน ผู้แทนผู้ประกอบการ และศิษย์เก่า ซึ่งล้วนแต่มีศักยภาพในตัวเอง ฉะนั้น จึงสามารถเป็นวิทยากรหรือจัดหาวิทยากรภายนอกในกรณีที่ขาดผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาที่กำหนด ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 2.3 ให้คำปรึกษาและส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ควรกำหนดให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น และตระหนักในหน้าที่ในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น
 - 2.4 เป็นแหล่งศึกษาและแหล่งข้อมูล กรรมการสถานศึกษาจะต้องมีการประสานสัมพันธ์กับแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เป็นโรงงาน สถานประกอบการ แหล่งวิทยาการต่างๆ เพื่อให้ความร่วมมือในการใช้เป็นแหล่งฝึกปฏิบัติกิจกรรม และเป็นแหล่งศึกษาดูงานตามความต้องการของผู้เรียนในแต่ละกิจกรรม

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษา มีดังนี้
(กรมวิชาการ, 2544)

1. กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติ

ผู้บริหารสถานศึกษาร่วมกับคณะกรรมการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติดังนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และคู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1.2 กำหนดระเบียบและหลักเกณฑ์การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การวัดผล และประเมินผลของสถานศึกษา

1.3 ศึกษาข้อมูล แหล่งวิทยาการการเรียนรู้ในชุมชนและท้องถิ่น

1.4 กำหนดและมอบหมายบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษา

2. นิเทศและติดตาม

2.1 นิเทศและติดตามการจัดทำแผนงาน โครงการ ปฏิทินงานของหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และอนุมัติให้ความเห็นชอบ

2.2 นิเทศติดตามการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาและเป้าหมายของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3. ส่งเสริมสนับสนุน

3.1 ให้มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

3.2 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3 สนับสนุนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3.4 ให้คำปรึกษาแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

4. ประเมินและรายงาน

4.1 รับทราบผลการประเมิน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมในภาคเรียนต่อไป

4.2 รายงานการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้คณะกรรมการสถานศึกษาทราบ เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมในภาคเรียนต่อไป

บทบาทของหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

บทบาทของหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษา มีดังนี้(กรมวิชาการ, 2544)

1. สำรวจข้อมูลความพร้อม ความต้องการ และสภาพปัญหา
ดำเนินการสำรวจข้อมูลความพร้อม ความต้องการ และสภาพปัญหาของสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และผู้เรียน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการ และปัญหาของผู้เรียน
2. จัดประชุมครูที่ปรึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
ประชุมครูที่ปรึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับสภาพความต้องการและปัญหาของสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และผู้เรียน
3. จัดทำแผนงาน โครงการ และปฏิทินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
จัดทำและรวบรวมแผนงาน โครงการ ปฏิทินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยกำหนดเป็นรายภาคเรียน หรือรายปีการศึกษาหรือตามระยะเวลาที่กำหนดและเสนอขออนุมัติต่อผู้บริหารสถานศึกษา
4. ให้คำปรึกษาแก่ครูที่ปรึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และผู้เรียน
มีหน้าที่ให้คำปรึกษา เพื่อช่วยให้ดำเนินจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ
5. นิเทศ ติดตาม และประสานงานการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้การกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย และนิเทศ ติดตามให้เป็นไปตามระเบียบและหลักเกณฑ์การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การวัด และประเมินผลของสถานศึกษา
6. รวบรวมผลการประเมินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
รวบรวมผลการประเมินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจากครูที่ปรึกษากิจกรรมตลอดจนปัญหาและอุปสรรค ในการจัดกิจกรรม และนำเสนอแนวทางในการพัฒนาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต่อผู้บริหารสถานศึกษา

บทบาทของครูที่ปรึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ครูทุกคนต้องเป็นครูที่ปรึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามคำขอของผู้เรียนหรือตามที่สถานศึกษามอบหมาย ซึ่งจะต้องมีบทบาทดังต่อไปนี้(กรมวิชาการ, 2544)

1. ปฐมนิเทศ

ปฐมนิเทศให้ผู้เรียนเข้าใจเป้าหมายและวิธีการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2. เลือกตั้งคณะกรรมการ

จัดให้ผู้เรียนเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3. ส่งเสริมการจัดทำแผนงาน/โครงการ

ส่งเสริมให้ผู้เรียนที่เป็นสมาชิกของกิจกรรมร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดทำแผนงาน/โครงการและปฏิทินการปฏิบัติงานอย่างอิสระ

4. ประสานงาน

ประสานงานและอำนวยความสะดวกในด้านทรัพยากรตามความเหมาะสม

5. ให้คำปรึกษา

ให้คำปรึกษา ดูแล ติดตามการจัดกิจกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปตามแผนงานด้วยความเรียบร้อยและปลอดภัย

6. ประเมินผล

ประเมินผลการเข้าร่วมและการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียนดังนี้

- 6.1 ต้องดูแล และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม
- 6.2 ต้องรายงานเวลา และพฤติกรรมกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม
- 6.3 ต้องศึกษา ติดตาม และสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา

ผู้เรียน

7. สรุปและรายงานผล

สรุปและรายงานผลการจัดกิจกรรมต่อหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

บทบาทของผู้เรียน

ผู้เรียนทุกคนมีบทบาทในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนดังนี้ (กรมวิชาการ, 2544)

1. เข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัด ความสามารถ และกิจกรรมที่สถานศึกษา กำหนด เพื่อความเป็นพลเมืองดีของชาติ

2. รับการปฐมนิเทศจากครูที่ปรึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3. ประชุมเลือกตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ประกอบด้วย ประธาน เลขานุการ เสรฐัญญิก นายทะเบียน และอื่นๆ ตามความเหมาะสม

4. ประชุมวางแผน จัดทำแผนงาน โครงการ และปฏิทินงาน

5. ปฏิบัติกิจกรรมตามแผนงาน โครงการ และปฏิทินงานที่ได้กำหนดไว้

6. ประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม สามารถประเมินได้ดังนี้

6.1 ประเมินผลเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

6.2 ประเมินตนเองและประเมินเพื่อนร่วมกิจกรรม จากพฤติกรรม คุณภาพของงาน และเวลาที่เข้าร่วมกิจกรรม

6.3 ถ้าไม่เกิดคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ ต้องปฏิบัติกิจกรรมเพิ่มเติมตามที่ครูที่ปรึกษากิจกรรมมอบหมาย หรือให้ความเห็นชอบตามที่ผู้เรียนเสนอ

7. สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จสิ้นตามโครงการแล้ว คณะกรรมการดำเนินการกิจกรรมจะต้องประชุมเพื่อสรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมและนำเสนอครูที่ปรึกษา

บทบาทของผู้ปกครองและชุมชน (กรมวิชาการ, 2544)

1. ร่วมมือประสานงาน โดยร่วมมือกับสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2. ส่งเสริมสนับสนุน

2.1 ให้โอกาสผู้เรียนได้ใช้สถานประกอบการเป็นแหล่งเรียนรู้

2.2 เป็นวิทยากรให้ความรู้และประสบการณ์

2.3 ให้การสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.4 ดูแลเอาใจใส่ผู้เรียนและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการป้องกัน แก้ไข และ

พัฒนาผู้เรียน

3. ติดตาม ประเมินผล

3.1 ร่วมมือกับสถานศึกษาเพื่อติดตามและประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียน

3.2 บันทึกสรุปพัฒนาการและการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน

ขั้นตอนการดำเนินการจัด (กรมวิชาการ, 2544)

1. ประชุมชี้แจงคณะครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. พิจารณาวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา

3. สำรวจข้อมูล

3.1 ความพร้อมของสถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น

3.2 สภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน

4. ร่วมกันวางแผนระหว่างคณะครู ผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลจากข้อ 2 และข้อ 3 มาจัดทำแผนงาน โครงการ ปฏิทินปฏิบัติงาน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ทุกภาคเรียน และเสนอขออนุมัติ

5. ปฏิบัติกิจกรรมตามแผนงาน โครงการ ปฏิทินปฏิบัติงาน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่กำหนดไว้

6. นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน

7. สรุป รายงานผลการปฏิบัติงาน

การประเมินผล

การประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่ง สำหรับการผ่านช่วงชั้นหรือจบหลักสูตร ผู้เรียนจะต้องเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตลอดจน ผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด โดยครูที่ปรึกษา กิจกรรม ผู้เรียน และผู้ปกครอง มีส่วนร่วมตามแนวประเมินดังนี้ (กรมวิชาการ, 2544)

1. การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายกิจกรรม

ประเมินการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียนตามจุดประสงค์ของแต่ละกิจกรรม โดยประเมินจากพฤติกรรม การปฏิบัติกิจกรรมและผลการปฏิบัติกิจกรรมด้วยวิธีที่หลากหลายตามสภาพจริง

1) ตรวจสอบเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เรียนว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดไว้หรือไม่

2) ในกรณีที่กิจกรรมใดต้องใช้เวลปฏิบัติตลอดปี เมื่อสิ้นภาคเรียนแรกผู้รับผิดชอบกิจกรรมควรจัดให้มีการประเมินการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อสรุปความก้าวหน้าและสภาพของการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียนระยะหนึ่งก่อน เพื่อการปรับปรุงแก้ไขหรือส่งเสริมการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ และรายงานผลการประเมินให้ผู้ปกครองทราบ โดยทำการประเมินตามจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรม และนำผลการประเมินนั้นไปรวมกับผลการประเมินการร่วมกิจกรรมในภาคเรียนที่สอง เพื่อตัดสินผลการประเมินการผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรม เมื่อสิ้นสุดปีการศึกษา (สิ้นสุดกิจกรรม)

3) ตัดสินใจให้ผู้เรียนที่ผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมและมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมครบตามเกณฑ์ ให้เป็นผู้ผ่านการประเมินผลการร่วมกิจกรรม ผู้เรียนที่มีผลการประเมินบกพร่องในเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งหรือทั้งสองเกณฑ์ จะเป็นผู้ไม่ผ่านการประเมินผลการร่วมกิจกรรม จะต้องส่งเสริมข้อบกพร่องให้ผ่านเกณฑ์ก่อน จึงจะได้รับการตัดสินให้ผ่านกิจกรรม

2. การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผ่านช่วงชั้น

เป็นการประเมินสรุปผลการผ่านกิจกรรมตลอดช่วงชั้นของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อนำผลไปพิจารณาตัดสินการผ่านช่วงชั้น โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

1) กำหนดให้มีผู้รับผิดชอบ ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้เรียนทุกคนตลอดช่วงชั้น

2) ผู้รับผิดชอบสรุปผลและประเมินผลการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

3) นำเสนอผลการประเมินต่อคณะกรรมการการบริหารหลักสูตรและวิชาการเพื่อให้ความเห็นชอบ

4) เสนอผู้บริหารสถานศึกษาพิจารณาตัดสินและอนุมัติผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผ่านช่วงชั้นต่อไป

3. เกณฑ์การผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1) ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม และปฏิบัติกิจกรรมตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

2) ผู้เรียนผ่านจุดประสงค์ที่สำคัญของแต่ละกิจกรรมตามที่สถานศึกษากำหนด

หลักการแนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 (วัยรุ่น)

นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 คือ นักเรียนที่เรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งมีอายุระหว่าง 13-15 ปี ซึ่งถือว่าเป็นช่วงวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายด้าน ทำให้ต้องมีการปรับตัวหลายด้านพร้อมๆ กัน จึงเป็นวัยที่จะเกิดปัญหาได้มาก การปรับตัวได้สำเร็จจะช่วยให้วัยรุ่นพัฒนาตนเองเกิดบุคลิกภาพที่ดี ซึ่งจะเป็พื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตต่อไป การเรียนรู้พัฒนาการวัยรุ่นจึงมีประโยชน์ทั้งต่อการส่งเสริมให้วัยรุ่นเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพดีทั้งทางร่างกายจิตใจสังคม และช่วยป้องกันปัญหาต่างๆ ในวัยรุ่น เช่น ปัญหาทางเพศ หรือปัญหาการใช้สารเสพติด (สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี, 2551)

พัฒนาการของวัยรุ่น

วัยรุ่น จะเกิดขึ้นเมื่อเด็กย่างอายุประมาณ 12-13 ปี เพศหญิงจะเข้าสู่วัยรุ่นเร็วกว่าเพศชายประมาณ 2 ปี และจะเกิดการพัฒนาไปจนถึงอายุประมาณ 18 ปี จึงจะเข้าสู่ผู้ใหญ่ โดยจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในพัฒนาการด้านต่างๆ ดังนี้ (สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี, 2551)

1.พัฒนาการทางร่างกาย (Physical Development) ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายทั่วไป และการเปลี่ยนแปลงทางเพศ เนื่องจากวัยนี้ มีการสร้างและหลั่งฮอร์โมนเพศ (sex hormones) และฮอร์โมนของการเจริญเติบโต (growth hormone) อย่างมากและรวดเร็ว (สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี, 2551)

1.1 การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (physical changes) ร่างกายจะเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว แขนขาจะยาวขึ้นก่อนจะเห็นการเปลี่ยนแปลงอื่นประมาณ 2 ปี เพศหญิงจะไขมันมากกว่าชายที่มีกล้ามเนื้อมากกว่า ทำให้เพศชายแข็งแรงกว่า (สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี, 2551)

1.2 การเปลี่ยนแปลงทางเพศ (sexual changes) สิ่งที่ได้เห็นได้ชัดเจน คือวัยรุ่นชายจะเป็นหนุ่มขึ้น นมขึ้นทรวงอก (ท่อนมโตขึ้นเล็กน้อย กดเจ็บ) เสียงแตก หนวดเคราขึ้น และเริ่มมีฝันเปียก (nocturnal ejaculation - การหลั่งน้ำอสุจิในขณะหลับและฝันเกี่ยวกับเรื่องทางเพศ) การเกิดฝันเปียกครั้งแรกเป็นสัญญาณของการเข้าสู่วัยรุ่นของเพศชาย ส่วนวัยรุ่นหญิงจะเป็นสาวขึ้น คือเต้านมมีขนาดโตขึ้น ไขมันที่เพิ่มขึ้นจะทำให้รูปร่างมีทรวดทรง สะโพกผายออก และเริ่มมีประจำเดือนครั้งแรก (menarche) การมีประจำเดือนครั้งแรก เป็นสัญญาณบอกการเข้าสู่วัยรุ่นในหญิง ทั้งสองเพศจะมีการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะเพศ ซึ่งจะมีความโตขึ้น และเปลี่ยนเป็นแบบผู้ใหญ่ มีขนขึ้นบริเวณอวัยวะเพศ มีกลิ่นตัว มีสิวขึ้น (สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี, 2551)

2. พัฒนาการทางจิตใจ (Psychological Development)

2.1 สถิติปัญญา (Intellectual Development) วัยนี้สติปัญญาจะพัฒนาสูงขึ้น จนมีความคิดเป็นแบบรูปธรรม (Jean Piaget ใช้คำอธิบายว่า **Formal Operation** ซึ่งมีความหมายถึงความสามารถเรียนรู้ เข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ได้ลึกซึ้งขึ้นแบบ abstract thinking) มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์ สิ่งต่างๆ ได้มากขึ้นตามลำดับจนเมื่อพ้นวัยรุ่นแล้ว จะมีความสามารถทางสติปัญญาได้เหมือนผู้ใหญ่ แต่ในช่วงระหว่างวัยรุ่นนี้ ยังอาจขาดความขี้คิด มีความหุนหันพลันแล่น ขาดการไตร่ตรองให้รอบคอบ (สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี, 2551)

2.2 ความคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self Awareness) วัยนี้จะเริ่มมีความสามารถในการรับรู้ตนเอง ด้านต่างๆ ดังนี้ (สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี, 2551)

2.2.1 เอกลักษณ์ (identity) วัยรุ่นจะเริ่มแสดงออกถึงสิ่งตนเองชอบ สิ่งที่ตนเองถนัด ซึ่งจะแสดงถึงความเป็นตัวตนของเขาที่โดดเด่น ได้แก่ วิชาที่เขาชอบเรียน กีฬาที่ชอบเล่น งานอดิเรก การใช้เวลาว่างให้เกิดความเพลิดเพลิน กลุ่มเพื่อนที่ชอบและสนิทสนมด้วย โดยเขาจะเลือกคบคนที่มีส่วนคล้ายคลึงกัน หรือเข้ากันได้ และจะเกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดแบบอย่างจากกลุ่มเพื่อนนี้เอง ทั้งแนวคิด ค่านิยม ระบบจริยธรรม การแสดงออกและการแก้ปัญหาในชีวิต จนสิ่งเหล่านี้กลายเป็นเอกลักษณ์ของคน และกลายเป็นบุคลิกภาพนั่นเอง สิ่ง

แสดงถึงเอกลักษณ์ตนเองยังมีอีกหลายด้าน ได้แก่ เอกลักษณ์ทางเพศ(sexual identity and sexual orientation) แฟชั่น คารา นักร้อง การแต่งกาย ทางความเชื่อในศาสนา อาชีพ คติประจำใจ เป้าหมายในการดำเนินชีวิต (Erik Erikson อธิบายว่าวัยรุ่นจะเกิดเอกลักษณ์ของตนในวัยนี้ ถ้าไม่เกิดจะมีความสับสนในตนเอง (Identity VS Role confusion)

2.2.2 ภาพลักษณ์ของตนเอง (self image) คือการมองภาพของตนเอง ในด้านต่างๆ ได้แก่ หน้าตา รูปร่าง ความสวยความหล่อ ความพิการ ข้อดีข้อด้อยทางร่างกายของตนเอง วัยรุ่นจะสนใจหรือ ให้ความสำคัญกับรูปร่าง ผิวพรรณมากกว่าวัยอื่นๆ ถ้าตัวมีข้อด้อยกว่าคนอื่นก็จะเกิดความอับอาย

2.2.3 การได้รับการยอมรับจากผู้อื่น (acceptance) วัยนี้ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนอย่างมาก การได้รับการยอมรับจะช่วยให้เกิดความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย เห็นคุณค่าของตนเอง มั่นใจตนเอง วัยนี้จึงมักอยากเล่นอยากดัง อยากให้มีคนรู้จักมากๆ

2.2.4 ความภาคภูมิใจตนเอง (self esteem) เกิดจากการที่ตนเองเป็นที่ยอมรับของเพื่อนและคนอื่นๆ ได้ รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เป็นคนดีและมีประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ ทำอะไรได้สำเร็จ

2.2.5 ความเป็นตัวของตัวเอง (independent) วัยนี้จะรักอิสระ เสรีภาพ ไม่ค่อยชอบอยู่ในกฎเกณฑ์กติกาใดๆ ชอบคิดเอง ทำเอง พึ่งตัวเอง เชื่อความคิดตนเอง มีปฏิริยาตอบโต้ผู้ใหญ่ที่บีบบังคับสูง ความอยากรู้อยากเห็นอยากลองจะมีสูงที่สุดในวัยนี้ ทำให้อาจเกิดพฤติกรรมเสี่ยงได้ง่ายถ้าวัยรุ่นขาดการบังคับที่ดี การได้ทำอะไรด้วยตนเอง และทำได้สำเร็จจะช่วยให้อายุรุ่นมีความมั่นใจในตนเอง (self confidence)

2.2.6 การควบคุมตนเอง (self control) วัยนี้จะเรียนรู้ที่จะควบคุมความคิด การรู้จักบังคับ การคิดให้เป็นระบบ เพื่อให้สามารถใช้ความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

2.2.7 อารมณ์ (mood) อารมณ์จะปั่นป่วน เปลี่ยนแปลงง่าย หงุดหงิดง่าย เครียดง่าย โกรธง่าย อาจเกิดอารมณ์ซึมเศร้าโดยไม่มีสาเหตุได้ง่าย อารมณ์ที่ไม่ดีเหล่านี้จะทำให้เกิดพฤติกรรมเกรี้ยวกราด มีผลต่อการเรียนและการดำเนินชีวิต ในวัยรุ่นตอนต้น การควบคุมอารมณ์ยังไม่ค่อยดีนัก บางครั้งยังทำอะไรตามอารมณ์ตัวเองอยู่บ้าง แต่จะค่อยๆดีขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น อารมณ์เพศวัยนี้จะมีมาก ทำให้มีความสนใจเรื่องทางเพศ หรือมีพฤติกรรมทางเพศ เช่น การ

สำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องปกติในวัยนี้ แต่พฤติกรรมบางอย่างอาจเป็นปัญหา เช่น เบี่ยงเบนทางเพศ กามวิปริต หรือการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น

2.2.8 จริยธรรม (moral development) วัยนี้จะมีความคิดเชิงอุดมคติสูง

(idealism) เพราะเขาจะแยกแยะความผิดชอบชั่วดีได้แล้ว มีระบบโนธรรมของตนเอง ต้องการให้เกิดความถูกต้อง ความชอบธรรมในสังคม ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ต้องการเป็นคนดี เป็นที่ชื่นชอบของคนอื่น และจะรู้สึกอึดอัดกับข้อใจกับความไม่ถูกต้องในสังคม หรือในบ้าน แม้แต่พ่อแม่ของตนเองเขาก็เริ่มรู้สึกว่าไม่ได้ดีสมบูรณ์แบบเหมือนเมื่อก่อนอีกต่อไปแล้ว บางครั้งเขาจะแสดงออก วิพากษ์วิจารณ์พ่อแม่หรือ ครูอาจารย์ตรงๆอย่างรุนแรง การต่อต้าน ประท้วงจึงเกิดได้บ่อยในวัยนี้เมื่อวัยรุ่นเห็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง หรือมีการเอาเปรียบ เบียดเบียน ความไม่เสมอภาคกัน ในวัยรุ่นตอนต้นการควบคุมตนเองอาจยังไม่ดีนัก แต่เมื่อพ้นวัยรุ่นนี้ไป การควบคุมตนเองจะดีขึ้น จนเป็นระบบจริยธรรมที่สมบูรณ์แบบเหมือนผู้ใหญ่

3.พัฒนาการทางสังคม (Social Development)

วัยนี้จะเริ่มห่างจากทางบ้าน ไม่ค่อยสนิทสนมคลุกคลีกับพ่อแม่พี่น้องเหมือนเดิม แต่จะสนใจเพื่อนมากกว่า จะใช้เวลากับเพื่อนนานๆ มีกิจกรรมนอกบ้านมาก ไม่อยากไปไหนกับทางบ้าน เริ่มมีความสนใจเพศตรงข้าม สนใจสังคมสิ่งแวดล้อม ปรับตัวเองให้เข้ากับกฎเกณฑ์กติกาของกลุ่ม ของสังคมได้ดีขึ้น มีความสามารถในทักษะสังคม การสื่อสารเจรจา การแก้ปัญหา การประนีประนอม การยืดหยุ่นโอนอ่อนผ่อนตามกัน และการทำงานร่วมกับผู้อื่น พัฒนาการทางสังคมที่ดีจะเป็นพื้นฐานมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และบุคลิกภาพที่ดี การเรียนรู้สังคมจะช่วยให้ตนเองหาแนวทางการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับตนเอง เลือกริชาชีพที่เหมาะสมกับตน และมีสังคมสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อตนเองในอนาคตต่อไป (สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี, 2551)

เป้าหมายของการพัฒนาวัยรุ่น

1. ร่างกายที่แข็งแรง ปราศจากความบกพร่องทางกาย มีความสมบูรณ์ มีภูมิคุ้มกันโรคและปราศจากภาวะเสี่ยงต่อปัญหาทางกายต่างๆ

2. เอกลักษณ์แห่งตนเองดี

- 2.1 บุคลิกภาพดี มีทักษะส่วนตัว และทักษะสังคม

- 2.2 เอกลักษณ์ทางเพศเหมาะสม

2.3 การเรียนและอาชีพ ได้ตามศักยภาพของตน ตามความชอบความถนัด และความ
เป็นไปได้ ทำให้มีความพอใจต่อตนเอง

2.4 การดำเนินชีวิต สอดคล้องกับความชอบความถนัด มีการผ่อนคลาย กีฬา งาน
อดิเรก มีความสุขได้โดยไม่เบียดเบียนคนอื่น มีการช่วยเหลือคนอื่นและสิ่งแวดล้อม

2.5 มีมโนธรรมดี เป็นคนดี

3. มีการบริหารตนเองได้ดี สามารถบริหารจัดการตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น
4. มีความรับผิดชอบ มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อประเทศชาติ และต่อ
สิ่งแวดล้อมได้ดี
5. มีมนุษยสัมพันธ์กับคนอื่นได้ดี

ปัญหาพฤติกรรมในวัยรุ่น

ปัญหาที่พบได้บ่อยในวัยรุ่น มีดังนี้ (สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี, 2551)

ปัญหาความสัมพันธ์กับพ่อแม่ วัยนี้จะแสดงพฤติกรรมที่แสดงความเป็นตัวของตัวเอง
ค่อนข้างมาก การพูดจาไม่ค่อยเรียบร้อย อารมณ์แปรปรวนเปลี่ยนแปลงง่าย ความรับผิดชอบขึ้นๆ
ลงๆ เอาแต่ใจตัวเอง ทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือครูอาจารย์หงุดหงิดไม่พอใจได้มาก ถ้าใช้
วิธีการจัดการไม่ถูกต้อง เช่น ใช้วิธีดุด่าว่ากล่าว ตำหนิ หรือลงโทษรุนแรง จะเกิดปฏิกิริยา
ต่อต้าน เป็นอารมณ์ต่อกัน ไม่ได้ช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมวัยรุ่น

วิธีการจัดการกับปัญหาพฤติกรรมเหล่านี้ เริ่มต้นจากการทำความเข้าใจความต้องการ
ของวัยรุ่น มีการตอบสนองโดยประนีประนอมยืดหยุ่น แต่ก็ยังคงมีขอบเขตพอสมควร พยายามจูง
ใจให้ร่วมมือมากกว่าการบังคับกันตรงๆหรือรุนแรง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีไว้ก่อน อย่างหงุดหงิด
กับพฤติกรรมเล็กๆน้อยๆ

ปัญหาการใช้สารเสพติด (substance use disorders) ตามธรรมชาติของวัยรุ่นจะมีความ
อยากรู้อยากเห็นอยากรองมาก ถ้าขาดการยับยั้งชั่งใจด้วย การที่อยู่ในกลุ่มที่ใช้สารเสพติด หรือ
เพื่อนใช้สารเสพติด จะมีการชักชวนให้ใช้ร่วมกัน บางคนไม่กล้าปฏิเสธเพื่อน บางคนใช้เพื่อให้
เหมือนเพื่อนๆ เมื่อลองแล้วเกิดความพอใจก็จะติดได้ง่าย

ปัญหาทางเพศ(Sexual Problems)

พฤติกรรมรักร่วมเพศ (homosexuality) เป็นพฤติกรรมที่จะทำให้เกิดปัญหาตามมาได้มาก คนที่เป็นรักร่วมเพศมักจะเจอปัญหาในการดำเนินชีวิตได้มากกว่าคนทั่วไป ในบางสังคมมีการต่อต้านพฤติกรรมรักร่วมเพศ มีการรังเกียจ ล้อเลียน ไม่ยอมรับ บางประเทศมีกฎหมายลงโทษการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกันเอง

รักร่วมเพศ คือพฤติกรรมที่พึงพอใจทางเพศกับเพศเดียวกัน อาจมีการแสดงออกภายนอกให้เห็นชัดเจนหรือไม่ก็ได้

การรักษาผู้ที่เป็นรักร่วมเพศ มักไม่ได้ผล เนื่องจากผู้ที่เป็นรักร่วมเพศมักจะพอใจในลักษณะแบบนี้อยู่แล้ว การช่วยเหลือทำได้โดยการให้คำปรึกษาผู้ที่เป็นพ่อแม่ และผู้ปวຍ เพื่อให้ปรับตัวได้ ไม่รังเกียจลูกที่เป็นแบบนี้ และผู้ปวຍแสดงออกเหมาะสม ไม่มากเกินไปจนมีการรังเกียจต่อต้านจากคนใกล้ชิด

การป้องกันภาวะรักร่วมเพศ ทำได้โดยการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่เพศเดียวกันเด็ก เพื่อให้มีการถ่ายทอดแบบอย่างทางเพศจากพ่อหรือแม่เพศเดียวกันเด็ก

การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง (masturbation) ในวัยรุ่นการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองเป็นพฤติกรรมปกติ ไม่มีอันตราย ไม่มีผลเสียต่อร่างกายหรือจิตใจ การทำไม่ควรหมกมุ่นมากจนเป็นปัญหาต่อการใช้เวลาที่ควรทำ หรือทำให้ขาดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อื่นๆ

การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น (sexual relationship) มักเกิดจากวัยรุ่นที่ขาดการยับยั้งชั่งใจ หรือมีปัญหาทางอารมณ์ และใช้เพศสัมพันธ์เป็นการทดแทน เพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นมักไม่ได้ยังคิดให้รอบคอบ ขาดการไตร่ตรอง ทำตามอารมณ์เพศ หรืออยู่ภายใต้ฤทธิ์ของสารเสพติด ทำให้เกิดปัญหาการติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ การทำแท้ง การเลี้ยงลูกที่ไม่ถูกต้อง ปัญหาครอบครัว และกลายเป็นปัญหาสังคมในที่สุด

ปัญหานักจิตวิทยา (personality problems) วัยรุ่นจะเป็นวัยที่มีพัฒนาการของบุคลิกภาพอย่างชัดเจน ทั้งนิสัยใจคอ การคิด การกระทำ จะเป็นรูปแบบที่สม่ำเสมอ จนสามารถคาดการณ์ได้ว่าในเหตุการณ์แบบนี้ เขาจะแสดงออกอย่างไร ถ้าการเรียนรู้ที่ผ่านมาดี วัยรุ่นจะมีบุคลิกภาพที่ดีด้วย แต่ในทางตรงข้าม ถ้ามีปัญหาในชีวิต หรือเรียนรู้แบบผิดๆ จะกลายเป็นบุคลิกภาพที่เป็นปัญหา ปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้น้อย เอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง และจะคิดตัวไปตลอดชีวิต ถ้าเป็นปัญหามากๆเรียกว่า บุคลิกภาพผิดปกติ (personality disorders)

ความประพฤติผิดปกติ (conduct disorder) คือ โรคที่มีปัญหาพฤติกรรมกลุ่มที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน โดยตนเองพอใจ ได้แก่ การละเมิดสิทธิผู้อื่น การขโมย ดื้อโง่ดิ่งวิ่งราว ทำร้ายผู้อื่น ทำลายข้าวของ เกร หรือละเมิดกฎเกณฑ์ของหมู่คณะหรือสังคม การหนีเรียน ไม่กลับบ้าน หนีเที่ยว โกหก หลอกลวง ล่วงเกินทางเพศ การใช้สารเสพติด อาการดังกล่าวนี้มักจะเกิดขึ้นต่อเนื่องมานานพอสมควร สัมพันธ์กันปัญหาในครอบครัว การเลี้ยงดู ปัญหาอารมณ์

การรักษาควรรีบทำทันที เพราะการปล่อยไว้นาน จะยิ่งเรื้อรังรักษายาก และกลายเป็นบุคลิกภาพแบบอันธพาล (Antisocial personality disorder)

การป้องกันปัญหาวัยรุ่น

1. การเลี้ยงดูอย่างถูกต้อง ให้ความรักความอบอุ่น
2. การฝึกให้รู้จักระเบียบวินัย การควบคุมตัวเอง
3. การฝึกทักษะชีวิต ให้แก้ไข้ปัญหาได้ถูกต้อง มีทักษะในการปฏิเสธสิ่งที่ไม่ถูกต้อง
4. การสอนให้เด็กรู้จักคบเพื่อน ทักษะสังคม
5. การฝึกให้เด็กมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง

หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบช่วยเหลือนักเรียน

ความเป็นมา

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพระบบหนึ่งที่กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกระทรวงสาธารณสุข โดยกรมสุขภาพจิต ได้ร่วมกันวางรากฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนซึ่งมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547 ข, หน้า คำนำ)

1. ปรับเปลี่ยนบทบาทและเจตคติของผู้บริหาร และครูอาจารย์ให้ส่งเสริม ดูแล พัฒนา นักเรียนทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม
2. วางระบบที่จะสร้างความมั่นใจว่า นักเรียนทุกคนมีครูอาจารย์อย่างน้อยหนึ่งคนที่คอยดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง
3. สนับสนุนให้ครูอาจารย์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง เพื่อให้บ้านโรงเรียน และชุมชน เชื่อมประสานรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย ช่วยกันเฝ้าระวังดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4. ประสานสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ชุมชน และชำนาญการในสาขาต่างๆ เพื่อให้มีการส่งต่อและรับช่วงการแก้ไข ส่งเสริม พัฒนานักเรียนและเยาวชนในรูปแบบสหวิทยาการ

ดังนั้น การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีคุณค่าและความจำเป็นที่สถานศึกษาจะต้องนำไปปฏิบัติให้เกิดผลกับนักเรียนอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และยั่งยืน

ความหมายงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอนพร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับผู้เกี่ยวข้อง หรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียน

การดูแลช่วยเหลือ รวมหมายถึง การส่งเสริม การป้องกัน และการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาโดยวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง ปลอดภัยจากสารเสพติด และมีความสุขในการดำรงชีวิตในสังคม

กระบวนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยให้ครู/อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการปฏิบัติงาน โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายคน การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อนักเรียน (กรมสามัญศึกษา, 2544, หน้า 37)

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่แตกต่างกันหล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบทั้งทางด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นการรับข้อมูลที่เป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงนับเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อคัดกรองนักเรียนอันจะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมป้องกันและแก้ไขนักเรียนได้ถูกทาง ทั้งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์มิใช่ใช้ความรู้สึกคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหาที่นักเรียน ซึ่งจะคงไม่ทำให้เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดข้อผิดพลาดน้อยที่สุด ข้อมูลสำคัญที่ครูที่ปรึกษาใช้ในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลคือ ข้อมูลพื้นฐานนักเรียน (กรมสุขภาพจิต, 2544, หน้า 20 – 24) ได้กำหนดว่า ครู/อาจารย์ที่ปรึกษาควรมีข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนอย่างน้อย 4 ด้านใหญ่ๆ คือ

1.1 ด้านการเรียน ข้อมูลพื้นฐานด้านนี้นับว่าเป็นหัวใจสำคัญที่ครูที่ปรึกษาควรทราบ และต้องให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียน เนื่องจากการเรียนเป็นเรื่องสำคัญที่เป็นความรู้พื้นฐานในการ

พัฒนาด้านอื่นๆ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาข้อมูลโดยละเอียด โดยเฉพาะข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่มีผลต่อการเรียนของนักเรียน เช่น ไม่ตั้งใจเรียน ไม่สนใจเรียน ขาดเรียนบ่อย ขาดการรับผิดชอบในการทำงาน ปัญหาการพูดหน้าชั้นเรียน ปัญหาการปรับตัวเข้ากับเพื่อน และอื่นๆ เป็นต้น การวินิจฉัยความสามารถในเชิงการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง จะต้องทราบว่าจะหาเครื่องมือใดมาใช้วัดความสามารถนั้นและเครื่องมือที่มีความยุ่งยากสลับซับซ้อนเพียงใด สามารถนำมาใช้ได้หรือไม่ซึ่ง จรรยา จิรายน (2546, หน้า 114 – 115) กล่าวว่า คำที่มีความหมายเดียวกับความสามารถในเชิงการเรียนรู้ (Scholastic Aptitude) เขาว่าปัญญาทั่วไป (General Intelligence) และความสามารถทางสมอง เป็นต้น เกี่ยวกับคุณลักษณะในด้านนี้ของมนุษย์ยังไม่มีคำมาตรฐานใช้เฉพาะแต่ข้อสำคัญที่ควรระวังไว้เสมอ คือ จะต้องพยายามรวบรวมหลักฐานต่างๆ ที่แสดงถึงความสามารถทางสมองของบุคคล ถ้าเราต้องการจะเข้าใจบุคคลนั้นให้สมบูรณ์ถูกต้อง

1.2 ด้านความสามารถอื่นๆ เป็นอีกด้านหนึ่งที่ผู้ปกครองจะต้องรู้เพื่อที่จะได้ส่งเสริมได้ถูกทางตามความสามารถเฉพาะตัวของนักเรียน รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ คือ ความสามารถพิเศษของนักเรียน บทบาทหน้าที่พิเศษของนักเรียนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ความถนัด ความสนใจ และผลงานที่ผ่านมาของนักเรียน เป็นต้น

โดยสรุปแล้วการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านความสามารถประกอบด้วยความสามารถทางการเรียนและความสามารถทั่วไป มีประเด็นที่ต้องดูแลช่วยเหลือ การติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งรายภาคและรายปีการศึกษา พฤติกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน และผลงานที่ผ่านมาของนักเรียน เป็นต้น

1.3 ด้านสุขภาพ สุขภาพของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ กล่าวคือ ด้านร่างกาย รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ คือน้ำหนัก ส่วนสูง ความสะอาดของร่างกาย โรคประจำตัว ความบกพร่องหรือความพิการทางร่างกาย เช่น การได้ยิน การมองเห็น อวัยวะต่างๆ และอื่นๆ รวมทั้งการรับประทานอาหาร หรือปัจจัยพื้นฐานที่มีส่วนส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงอยู่เสมอ อาทิเช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ชีวิตความเป็นอยู่ การออกกำลังกาย เป็นต้น ส่วนด้านจิตใจ และพฤติกรรมรายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ คือ สภาพอารมณ์ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น มีอารมณ์ซึมเศร้า มีความวิตกกังวล พฤติกรรมที่มีผลกระทบต่อการศึกษาความสามารถพิเศษและการปรับตัวของนักเรียน เช่น พฤติกรรมเบี่ยงเบน ก้าวร้าว สมาธิสั้น การไม่อยู่นิ่ง บุคลิกภาพชอบเก็บตัว ขี้อาย หรือมีความสัมพันธ์ทางเพศไม่เหมาะสม หรืออื่นๆ เป็นต้น

สุขภาพจิตเป็นสิ่งสำคัญสำหรับบุคคลในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในโลกที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเนื่องจากผู้รับรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีการแลกเปลี่ยนค่านิยม แบบแผนการดำเนินชีวิต ทำให้ค่านิยมของคนเปลี่ยนไป เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ มีผลทำให้เกิดปัญหาการเลียนแบบค่านิยม พฤติกรรมการบริโภคของบุคคลในสังคมอันจะนำไปสู่การแข่งขันและเกิดปัญหาความเครียดทางจิตใจตามมา ผู้ที่มีสุขภาพจิตที่ดีก็จะสามารถจัดระเบียบชีวิตของตนเองได้เหมาะสม ทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ รู้จักใช้สติปัญญาและอารมณ์ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี ผู้ที่มีสุขภาพจิตดีจึงมีโอกาสประสบความสำเร็จได้มาก

1.4 ด้านครอบครัว ครู/อาจารย์ที่ปรึกษาควรรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนโดยแยกดังนี้

1.4.1 ด้านเศรษฐกิจ รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ คือ รายได้ของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ฐานะทางเศรษฐกิจ ความพอเพียงของรายรับและรายจ่าย ค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับในการมาโรงเรียน อาชีพของผู้ปกครอง หรืออื่นๆ เป็นต้น

1.4.2 ด้านการคุ้มครองนักเรียน รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ คือ ความสามารถในการดูแลคุ้มครองนักเรียน ได้อย่างปลอดภัยและเหมาะสมของผู้ปกครอง สถานภาพของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง บุคคลที่ดูแลรับผิดชอบนักเรียน ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว จำนวนพี่น้องหรือบุคคลในครอบครัว ลักษณะที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ความเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัว หรือการใช้สารเสพติด การติดสุรา ติดการพนัน เป็นต้น

วิธีและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ครู/อาจารย์ที่ปรึกษาควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งทางด้านการเรียน ด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว ที่สำคัญที่สุด คือ ระเบียบสะสม แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SEQ) วิธีและเครื่องมืออื่นๆ เช่น การสัมภาษณ์นักเรียน การศึกษาจากแฟ้มสะสมงาน การเยี่ยมบ้าน ศึกษาข้อมูลจากแบบบันทึกสุขภาพด้วยตนเอง ซึ่งจัดทำโดยกรมอนามัย การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน เป็นต้น

ระเบียบสะสม กรมสุขภาพจิต (2544, หน้า 20 – 24) กล่าวว่า ระเบียบสะสมเป็นเครื่องมือในรูปแบบของเอกสารเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน โดยนักเรียนเป็นผู้กรอกข้อมูล และครูที่ปรึกษานำข้อมูลเหล่านี้มาพิจารณาทำความเข้าใจกับนักเรียนเบื้องต้น

วิธีและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูที่ปรึกษาควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านการเรียน ด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว ที่สำคัญคือระเบียบสะสม แบบประเมิน

พฤติกรรมเด็ก วิธีการและเครื่องมืออื่นๆ เช่นการสัมภาษณ์นักเรียน การศึกษาจากแฟ้มสะสมงาน การเขียน การศึกษาข้อมูลจากแบบบันทึกสุขภาพด้วยตนเอง ซึ่งจัดทำโดยกรมอนามัย การสังเกต พฤติกรรมนักเรียน เป็นต้น

ระเบียบสะสมเป็นเอกสารหรือแบบบันทึกข้อมูลเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน ในด้านต่างๆ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา และด้านอื่นๆ โดยจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เข้าโรงเรียนจนกระทั่งจบออกไป ซึ่งใช้เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ครู ได้รู้จักนักเรียนแต่ละคนเป็นอย่างดี ระเบียบสะสมเป็นข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน ควรเก็บรวบรวม ข้อมูลอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปี การศึกษา หรือ 6 ปีการศึกษา ข้อมูลต่างๆ ของนักเรียนจะต้อง เป็นความลับ และเก็บไว้อย่างดีมิให้ผู้เกี่ยวข้องหรือเด็กอื่นๆ มารื้อค้นได้ หากเป็นไปได้ควรเก็บไว้ที่ ครูที่ปรึกษา และมีผู้เก็บให้เรียบร้อย ปัจจุบันมีความเจริญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศได้มีการนำ คอมพิวเตอร์มาจัดเก็บข้อมูลนักเรียนจากระเบียบสะสม ซึ่งนับเป็นการพัฒนาการจัดทำระเบียบ สะสมที่เอื้อต่อการนำไปใช้ ข้อมูลในระเบียบสะสมประกอบด้วย ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลครอบครัว ข้อมูลความสามารถของนักเรียน ข้อมูลด้านสุขภาพ ข้อมูลการวางแผนการศึกษาและอาชีพ แผนผัง แสดงการเดินทางจากบ้านมาโรงเรียน ระเบียบสะสมเป็นเครื่องมือที่ประกอบด้วยข้อมูลส่วนตัว ของนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องรู้จักและเข้าใจนักเรียนในทุกด้าน ดังนั้นการใช้ระเบียบสะสม ควรใช้ด้วยความรอบคอบ จริงจัง กล่าวคือ ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาจะเป็นผู้ดำเนินการในการ สรุปรวข้อมูลด้านต่างๆ ของนักเรียนเพื่อการรู้จักนักเรียนและช่วยเหลือนักเรียนในเบื้องต้น และคัด กรองพฤติกรรมปัญหารุนแรงของนักเรียนเพื่อส่งต่อครูแนะแนวหรือประสานงานกับบุคลากรอื่นที่ เกี่ยวข้องกับข้อมูลนั้นเพื่อดำเนินการช่วยเหลือต่อไป โดยกรองข้อมูลด้านต่างๆ ตามข้อเท็จจริงอย่าง ถูกต้องด้วยความตั้งใจและจริงใจ ในการนี้ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องตรวจตราดูแลเอาใจใส่เพื่อให้ ผู้รับผิดชอบจัดทำข้อมูลในระเบียบสะสม และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการช่วยเหลือนักเรียน ได้อย่างจริงจัง จัดเก็บระเบียบสะสมให้มีชีวิตเป็นระเบียบเรียบร้อย ตลอดจนสะดวกสำหรับ ผู้รับผิดชอบหรือผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้ เพราะเป็นความลับที่ไม่ควรเปิดเผยแก่คนทั่วไป และเมื่อ นักเรียนขึ้นชั้นใหม่ก็ควรจัดให้มีการส่งมอบระเบียบสะสมต่อระหว่างชั้นชั้นในโรงเรียนเดียวกัน สำหรับกรณีที่นักเรียนออกจากโรงเรียนเดิมเพื่อเข้าศึกษาต่อโรงเรียนอื่น จะต้องมีการบันทึกเป็น หลักฐานการส่งต่อการรับมอบระเบียบสะสมด้วย

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (The Strengths and Difficulties Questionnaire: SDQ) (กรม สุขภาพจิต, 2546) แบบประเมินพฤติกรรมเด็กไม่ได้เป็นแบบวัดหรือแบบทดสอบ แต่เป็นเครื่องมือ สำหรับการคัดกรองนักเรียนด้านพฤติกรรม การปรับตัวที่มีผลเกี่ยวเนื่องจากสภาพจิต ซึ่งจะช่วยให้ ครูที่ปรึกษามีแนวทางการพิจารณาด้านสุขภาพจิตมากขึ้น โรงเรียนอาจนำเครื่องมืออื่นมาใช้แทนก็

ได้ แบบประเมินพฤติกรรมเด็กเป็นเครื่องมือที่กรมสุขภาพจิตเป็นผู้จัดทำขึ้น โดยพัฒนาจาก The Strengths and Difficulties Questionnaire: SDQ ประเทศเยอรมัน ซึ่งใช้กันแพร่หลายในประเทศยุโรป เพราะมีความเที่ยงและมีความตรง จำนวนข้อไม่มากนัก คณะผู้จัดทำของกรมสุขภาพจิตโดยแพทย์หญิงพรรณพิมล หล่อตระกูล เป็นหัวหน้าคณะ ได้ทำการวิจัย เพื่อวิเคราะห์ค่าความเที่ยงและความตรงของแบบประเมินและหาเกณฑ์มาตรฐานของเด็กไทย แบบประเมิน SDQ นี้ เหมาะที่จะใช้กับเด็กอายุระหว่าง 4 – 16 ปี เป็นแบบประเมินพฤติกรรมทั้งด้านบวกและด้านลบ หน้าแรกมีจำนวน 25 ข้อ โดยสามารถจัดกลุ่มพฤติกรรมได้ 5 ด้าน คือ พฤติกรรมด้านอารมณ์ 5 ข้อ พฤติกรรมไม่นิ่งหรือสมาธิสั้น 5 ข้อ พฤติกรรมด้านเกรหรือความประพฤติ 5 ข้อ พฤติกรรมด้านสัมพันธ์ทางสังคม 5 ข้อ คะแนนรวมของด้านที่ 1-4 เป็นคะแนนที่แสดงถึงปัญหาพฤติกรรมของเด็กในด้านนั้นๆ (Total Difficulties Score) ส่วนคะแนนในด้านที่ 5 แสดงถึงจุดแข็งของเด็ก (Strength Score) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาจุดแข็งมาใช้เพื่อให้การช่วยเหลือแก้ปัญหาในด้านอื่นๆ แก่เด็กต่อไป ในขณะที่คะแนนด้านสัมพันธ์ทางสังคมยังเป็นตัวบ่งชี้ให้ครูทราบถึงความยากง่ายในการแก้ปัญหาถ้าเด็กมีจุดแข็งการให้ความช่วยเหลือปัญหาพฤติกรรมจะง่ายกว่าเด็กที่ไม่มีจุดแข็ง ส่วนหน้าที่ 2 ด้านหลังของแบบประเมินเป็นการประเมินผลกระทบของพฤติกรรมว่า มีความรบกวนส่งผลกระทบต่อบุคคลรอบข้าง และชีวิตประจำวันของเด็กมากน้อยเพียงใด สรุปก็คือ เป็นระดับความรุนแรงของปัญหา การใช้แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก แบบประเมินพฤติกรรมเด็กมี 3 ชุด คือ แบบประเมินที่นักเรียนประเมินตนเอง 1 ชุด ครูประเมินนักเรียน 1 ชุด และผู้ปกครองประเมินนักเรียน 1 ชุด แบบประเมินทั้ง 3 มีลักษณะคำถามคล้ายคลึงกับคำถามในแบบประเมินที่นักเรียนประเมินตนเอง ตลอดจนการตรวจให้คะแนน ยกเว้นเกณฑ์การแปลผลต่างกันเล็กน้อย ครูที่ประเมินนักเรียน ตลอดจนผู้ปกครองที่จะประเมิน ควรรู้จักนักเรียนและมีความใกล้ชิดกับนักเรียนมาเป็นระยะหนึ่ง และควรประเมินทั้ง 25 ข้อ ในครั้งเดียว ระยะเวลาที่นักเรียนประเมินตนเอง ครูประเมินนักเรียน หรือผู้ปกครองประเมินนักเรียน ควรเป็นระยะเวลาที่ใกล้กัน ครั้งแรกอาจให้นักเรียนประเมินตัวเองก่อน แล้วครู/ผู้ปกครองทำการประเมินนักเรียนซ้ำเพื่อผลลัพธ์ที่ได้ว่าสอดคล้องกันหรือไม่ อาจใช้การสัมภาษณ์หรือเครื่องมืออื่นช่วยในการพิจารณาเพิ่มเติม กรณีที่เห็นว่าผลการประเมินขัดแย้งกับความจริง แบบประเมินนี้เป็นเพียงเครื่องมือเพื่อช่วยในการคัดกรองปัญหานักเรียนเท่านั้น ไม่ใช่เป็นตัวชี้้นำครูในการตัดสินใจปัญหานักเรียน การประเมินพฤติกรรมนักเรียนเป็นการประเมินในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ยกเว้นการใช้เพื่อติดตามลักษณะพฤติกรรมของนักเรียน

การรู้จักเด็กเป็นรายบุคคล ครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้น จะต้องมีข้อมูลที่แท้จริงของนักเรียนทุกด้าน เช่น ด้านการเรียน ด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ ด้านครอบครัว เป็นต้น เพื่อที่จะ

นำข้อมูลของนักเรียนมาจัดเก็บสำหรับการป้องกันดูแลช่วยเหลือนักเรียนในกลุ่มต่างๆ ให้ตรงกับปัญหานั้นๆ

2. การคัดกรองนักเรียน

การคัดกรองนักเรียน (กรมสุขภาพจิต, 2546) เป็นการพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ไม่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตประจำวันของตนเองหรือสังคมส่วนรวมในด้านลบ กลุ่มเสี่ยง คือ นักเรียนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติ เช่น เก็บตัว แสดงออกเกินขอบเขต การปรับตัวทางเพศไม่เหมาะสม ทดลองสิ่งเสพติด ผลการเรียนเปลี่ยนไปในทางลบ กลุ่มมีปัญหา คือ นักเรียนที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาชัดเจน มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตประจำวันของตนเองหรือสังคมส่วนรวมไปในด้านลบ

การจัดกลุ่มนักเรียนนี้ มีประโยชน์ต่อครู/อาจารย์ที่ปรึกษาในการหาวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหามาให้ตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้นของนักเรียน และมีความรวดเร็วทันเวลา ฉะนั้นข้อมูลนักเรียนในด้านต่างๆ ซึ่งหากครูที่ปรึกษาไม่ได้คัดกรองเพื่อนำมาจัดกลุ่มแล้วความชัดเจนในเป้าหมายเพื่อการแก้ปัญหานักเรียนจะมีน้อยลง มีผลต่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือ ซึ่งบางกรณีมีความจำเป็นต้องแก้ไขโดยเร่งด่วนมิฉะนั้นอาจเกิดผลเสียแก่นักเรียนได้ การคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรับรู้ได้ว่าตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา ซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มปกติ โดยเฉพาะนักเรียนวัยรุ่นที่มีความไวต่อการรับรู้ (Sensitive) แม้ว่านักเรียนจะรู้ตัวว่าขณะนี้ตนมีพฤติกรรมอย่างไรหรือประสบปัญหาใดก็ตาม และเพื่อป้องกันการล้อเลียนในกลุ่มเพื่อนอีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้นครูที่ปรึกษาต้องเก็บผลการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ นอกจากนี้ หากครูที่ปรึกษามีการประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อการช่วยเหลือนักเรียน ก็ควรระมัดระวังการสื่อสารที่ทำให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกว่าบุตรหลานของตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มผิดปกติ แตกต่างกับเพื่อนนักเรียนอื่นๆ ซึ่งอาจมีผลเสียต่อนักเรียนภายหลัง ในการคัดกรองครูที่ปรึกษาจะต้องรู้จักนักเรียนเป็นอย่างดี ข้อมูลต่างๆ ที่นำมาเป็นประเด็นในการพิจารณาจะต้องศึกษาโดยละเอียดและรอบคอบ เพื่อที่การคัดกรองนักเรียนจะได้ไม่เกิดข้อผิดพลาด พักเรียนแต่ละกลุ่มจะได้รับการส่งเสริม ป้องกัน และช่วยเหลือได้ถูกวิธีและทันเวลา สำหรับเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนนั้นแต่ละโรงเรียนอาจใช้เกณฑ์ที่แตกต่างกันไปตามรายละเอียด แต่ที่ใช้กันโดยทั่วไปเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหานั้น ชี้คแนวทางของกรมสุขภาพจิตแนวทางเบื้องต้นในการคัดกรองนักเรียน โดยพิจารณาดังนี้

2.1 ด้านการเรียน พิจารณาจากระเบียบสะสม แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก แบบสังเกตการณ์เยี่ยมบ้าน หรืออื่นๆ ตามความเหมาะสม เป็นต้น (กรมสุขภาพจิต, 2546, หน้า 53-56) คือ ด้านความสามารถ ซึ่งประกอบด้วยความสามารถทางการเรียนและความสามารถอื่นๆ นักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา มีลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือมากกว่าดังต่อไปนี้ คือ ผลการเรียนเฉลี่ยต่ำกว่า 2.00 ไม่เข้าเรียนรายวิชาต่างๆ มากกว่า 3 ครั้ง ต่อ 1 รายวิชา ได้ผลการเรียน 0, ร, มส 1 รายวิชาขึ้นไปใน 1 ภาคเรียน มาสายมากกว่า 5 ครั้งใน 1 ภาคเรียน อ่านหนังสือไม่คล่องหรืออ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ถูกต้อง ไม่เข้าใจบทเรียนทุกรายวิชาหรืออื่นๆ ตามที่โรงเรียนกำหนดเกณฑ์เพิ่มเติม เช่น ไม่ตั้งใจเรียน ไม่รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายบ่อยครั้ง มีเวลาเรียนไม่เพียงพอมีผลทำให้หมดสิทธิ์สอบปลายภาคเรียน เป็นต้น

2.2 ด้านสุขภาพ ประกอบด้วยด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านพฤติกรรม นักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา มีลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือมากกว่าดังต่อไปนี้ คือ ร่างกายไม่แข็งแรง มีโรคประจำตัวเจ็บป่วยบ่อยๆ ป่วยเป็นโรคร้ายแรงเรื้อรัง น้ำหนักผิดปกติ ไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างน้ำหนักกับส่วนสูง และอายุ มีความพิการและบกพร่องทางร่างกาย ทางสมอง ทางทางไคยและการมองเห็น ความเจ็บป่วยอื่นๆ ที่มีผลกระทบต่อการเรียน และพฤติกรรมทางอารมณ์ เช่น อารมณ์ก้าวร้าว ซึมเศร้า วิดกกังวล เครียดบ่อยๆ ทะเลาะวิวาท พฤติกรรมไม่อยู่นิ่งสมาธิสั้น ความสัมพันธ์กับผู้อื่นมีน้อยหรืออื่นๆ ตามที่โรงเรียนกำหนดเกณฑ์เพิ่มเติมตามความเหมาะสม

2.3 ด้านครอบครัว ประกอบด้วยด้านเศรษฐกิจและการคุ้มครองนักเรียน นักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา มีลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือมากกว่า ดังนี้คือ รายได้ครอบครัวต่ำกว่า 3,000 บาท/เดือน บิดามารดาหรือผู้ปกครองตกงาน ครอบครัวมีภาระหนี้สินเป็นจำนวนมาก ไม่มีเงินซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอน ไม่มีอาหารกลางวันรับประทาน ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่มีผู้ดูแลพ่อแม่แยกทางกันหรือสมรสใหม่ มีพฤติกรรมส่อไปในทางชั่ว มีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง มีการใช้สารเสพติดในครอบครัวหรือมีบุคคลในครอบครัวใช้สารเสพติด เล่นการพนัน มีความขัดแย้งกันและใช้ความรุนแรงภายในครอบครัว ถูกละเมิดทางเพศ หรืออื่นๆ ตามที่โรงเรียนกำหนดเกณฑ์เพิ่มเติมตามความเหมาะสม

การคัดกรองนักเรียนเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายคน เพื่อนำผลที่ได้มาจัดกลุ่มนักเรียนตามเกณฑ์การคัดกรองที่โรงเรียนจัดทำขึ้น การจัดกลุ่มนักเรียนจะช่วยให้ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาสามารถหาวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเหมาะสม และถูกต้องตรงกับปัญหาของนักเรียนและมีความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหา เพราะมีข้อมูลนักเรียนในทุกๆ ด้าน ผลการคัดกรองนักเรียน ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาจำเป็นจะต้อง

ระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะทำให้นักเรียนไม่รู้ว่าตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มใด ดังนั้นครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาต้องเก็บผลการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ ทั้งนี้ครูต้องแจ้งผลการคัดกรองนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบทุกราย โดยเฉพาะนักเรียนในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา และต้องแจ้งด้วยวิธีที่เหมาะสม เพื่อที่ไม่ให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกว่าบุตรหลานของตนแปลกแยกจากนักเรียนอื่น แต่ควรใช้วิธีชี้แจงเสนอแนะ และขอความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

จะเห็นว่า การคัดกรองนักเรียนที่ดีจะต้องแยกนักเรียนให้ชัดเจนว่าคนไหนควรจะจัดอยู่ในกลุ่มใด โดยครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาจัดแบ่งตามข้อมูลที่มีอยู่ คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา และจะต้องคอยติดตามสอดส่องพฤติกรรมนักเรียนในกลุ่มนั้นๆ อย่างใกล้ชิด เพื่อป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น

3. การเฝ้าระวังและป้องกันนักเรียนกลุ่มเสี่ยง

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน(กรมสุขภาพจิต, 2546) ครูที่ปรึกษาควรให้ความสนใจใส่นักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหานั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความสนใจใส่ใจอย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือทั้งการป้องกันและการปัญหาโดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกระทั่งเกิดเป็นปัญหาของสังคม เพื่อไม่ให้นักเรียนในกลุ่มนี้ไปเป็นนักเรียนกลุ่มมีปัญหาลงทุนการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่นักเรียนจึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในสังคมต่อไป

กลุ่มเสี่ยงเป็นกลุ่มที่ต้องให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาเป็นอันดับแรก เนื่องจากกลุ่มเสี่ยงเป็นกลุ่มที่อยู่ระหว่างกลุ่มนักเรียนปกติกับกลุ่มนักเรียนมีปัญหา ดังนั้นกลุ่มเสี่ยงจึงไม่ใช่กลุ่มนักเรียนมีปัญหาแต่อาจจะเป็นกลุ่มมีปัญหาได้ ถ้าไม่ได้รับการเฝ้าระวังและป้องกันเป็นอย่างดี (โรงเรียนเมืองพัทยา 3, 2549)

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาควรให้ความสนใจใส่นักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหานั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความสนใจใส่ใจอย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งป้องกันและแก้ไขปัญหาโดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาสังคม

สรุปได้ว่าเฝ้าระวังและการป้องกันกลุ่มเสี่ยง คือ การให้คำปรึกษาที่ดี เอาใจใส่นักเรียนอย่างใกล้ชิด เพราะจะทำให้ให้นักเรียนเกิดความรู้สึกไว้วางใจ อบอุ่นเป็นมิตร สามารถเป็นที่พึ่งให้กับตัวนักเรียนได้ ควรให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาเป็นอันดับแรก

4. การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน

การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน(กรมสุขภาพจิต, 2546) เป็นกิจกรรมสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษาไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่ม

มีปัญหา ให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่างๆ เป็นการช่วยเหลือให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาให้มีคุณภาพตามความคาดหวังของโรงเรียนและชุมชนต่อไป

การส่งเสริมนักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนควรดำเนินการ คือ

4.1 การจัดกิจกรรมโฮมรูม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ สถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมโฮมรูมอาจเป็นห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนโดยจัดให้มีบรรยากาศเหมือนบ้าน โดยมีครูที่ปรึกษาและนักเรียนเป็นเสมือนสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน และมีการทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านต่างๆ ร่วมกัน เช่น การรู้จักตนเองของนักเรียน การรู้จักผู้อื่น มีทักษะในการตัดสินใจ มีทักษะในการปรับตัว และการวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมร่วมกัน ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมโฮมรูม จะช่วยให้ครูที่ปรึกษารู้จักนักเรียนมากขึ้น สามารถส่งเสริมความสามารถ และป้องกันปัญหาของนักเรียนได้อีกด้วย แนวทางการดำเนินการจัดกิจกรรมโฮมรูม ทำได้ดังนี้ คือ

4.1.1 กำหนดกิจกรรมโฮมรูม โดยยึดหลักตามความต้องการของนักเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมโฮมรูม คือ สำรวจความต้องการของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม พิจารณาเลือกหัวข้อและวิธีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนหรือให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้นๆ ควรมีการดำเนินการเป็นหลักฐานทั้งก่อนดำเนินการและหลังดำเนินการ ซึ่งอาจเขียนในรูปของบันทึกหรืออื่นๆ รวมทั้งให้มีการบันทึกสรุปผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

4.1.2 โรงเรียนกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูมหรือมีคู่มือการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง โดยมีจุดมุ่งหมายและมีเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียน ครูที่ปรึกษาคำนึงการดำเนินการตามนั้นแต่ให้มีการยืดหยุ่นในการกำหนดหัวข้อและวิธีการดำเนินการให้เหมาะสมและทันสมัยด้วย

4.1.3 วิธีผสมผสาน โดยยึดหลักความต้องการของนักเรียนและนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

4.1.4 วิธีการอื่นๆ ที่เหมาะสม

4.2 การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน เป็นการพบปะกันระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียนที่ครูที่ปรึกษาคูแฉอยู่ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และความร่วมมือดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างบ้าน โรงเรียน และผู้ปกครองด้วยกัน การประชุมผู้ปกครองดังกล่าวจะให้นักเรียนได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากนักเรียนมากขึ้น ทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพ

ความสามารถยิ่งขึ้น หรือร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหานักเรียน โดยมีแนวการดำเนินการ ดังนี้

4.2.1 ครูที่ปรึกษาควรจัดการประชุมอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง ซึ่งการประชุมนี้มีใช้การรายงานสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่จะทำให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมากขึ้น ดังนั้น สิ่งสำคัญที่ควรตระหนักในการจัดประชุม คือ การเตรียมการ ครูที่ปรึกษาควรเตรียมความพร้อมก่อนการประชุมด้านต่างๆ โดยเฉพาะข้อมูลนักเรียนแต่ละคนและกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน การสื่อสารครูที่ปรึกษาควรระมัดระวังคำพูดที่ก่อให้เกิดความรู้สึกในทางลบหรือต่อต้านจากผู้ปกครอง เช่น การตำหนินักเรียนหรือผู้ปกครอง แจ้งข้อบกพร่องของนักเรียนในที่ประชุม เป็นต้น การจัดกิจกรรมในที่ประชุมที่จะทำให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประชุมนั้น จำเป็นต้องใช้กิจกรรมต่างๆ โดยเริ่มด้วยการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้ปกครองด้วยกันก่อนจึงจะมีกิจกรรมอื่นๆ ให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การสรุปและบันทึกหลักฐานการประชุมผู้ปกครองแต่ละครั้ง ครูที่ปรึกษามีการสรุปผลและจัดทำเอกสารหลักฐานการประชุมผู้ปกครองเพื่อประโยชน์คือ เป็นหลักฐานในการจัดประชุมแต่ละครั้ง เป็นข้อมูลสำหรับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อไป และเป็นข้อมูลในการจัดประชุมครั้งต่อไป การส่งเสริมและพัฒนาเด็กนักเรียนจะต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมหรือโครงการพิเศษต่างๆ กิจกรรมชุมนุม ชมรม กิจกรรมตามความถนัด ฯลฯ นอกจากวิธีดังกล่าวแล้ว ครูที่ปรึกษาอาจหากิจกรรมอื่นๆ มาช่วยในการส่งเสริมเด็กนักเรียนอีกมากมาย ซึ่งเป็นกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมความสามารถของนักเรียน ทั้งนี้จะต้องระวังอย่าให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มปกติกลายเป็นกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหาโดยเด็ดขาด พยายามพัฒนานักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาให้เป็นกลุ่มปกติให้ได้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมและพัฒนาเด็กนักเรียน รวมทั้งสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในการดูแลของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ให้ได้มีส่วนร่วมหรือได้ฝึกปฏิบัติในเรื่องที่ตนเองถนัด และมีความสนใจอย่างจริงจัง เช่น ด้านคอมพิวเตอร์ ด้านดนตรี ด้านกีฬา และด้านงานช่างต่างๆ เพื่อให้มีความภูมิใจในตนเอง เป็นที่คาดหวังของผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชน

จากหลักการจะเห็นว่า โรงเรียนเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญกับเด็กรองจากบ้าน ครูเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการต่างๆ ด้าน โดยเฉพาะทางด้านสติปัญญา การจัดการเรียนการสอนของครูมีผลโดยตรงในการสร้างเสริมความรู้ทางวิชาการให้กับเด็ก ครูที่มีความรับผิดชอบ อุทิศเวลาเพื่อการสอนศึกษาค้นคว้าวิทยาการใหม่ๆ พร้อมทั้งมีวิธีการถ่ายทอดที่ดีย่อม

ทำให้เด็กได้รับการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากสอนแล้วครูยังเป็นผู้ดูแลทุกข์สุขของเด็ก เมื่อเด็กอยู่ในโรงเรียน อบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นผู้ที่มีมารยาทดีงามเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นที่ปรึกษาเมื่อเด็กมีปัญหา และเป็นผู้ชี้แนวทางที่ถูกต้องให้กับเด็ก ดังนั้น ครูจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการต่างๆ ด้านของเด็กเป็นอย่างดี

5. การบริการให้คำปรึกษานักเรียน

การบริการให้คำปรึกษานักเรียนเป็นวิธีการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหให้กับนักเรียน การบริการให้คำปรึกษานักเรียนนั้นมีหลายเทคนิควิธี แต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการ คือ การให้คำปรึกษาเบื้องต้น การให้คำปรึกษาเบื้องต้นนั้นเป็นการให้ปรึกษาเบื้องต้นกับนักเรียนเป็นการช่วยเหลือผ่อนคลาปัญหาให้น้อยลง ทั้งด้านความรู้สึก ความคิด และการปฏิบัติตนของนักเรียน ในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงาม ปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยให้คำปรึกษาเบื้องต้นมีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรมีความรู้ และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับจิตวิทยาวัยรุ่น ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจ กระบวนการและทักษะการปรึกษาเบื้องต้นที่สำคัญๆ คือ การสร้างสัมพันธภาพ การใช้คำถาม การรับฟังเนื้อหาและความรู้สึกและแนวทางแก้ไขปัญหานักเรียนในแต่ละลักษณะปัญหา เช่น ด้านการเรียนด้านสุขภาพ ด้านครอบครัว ด้านการใช้สารเสพติด การพนัน การหนีเรียน เป็นต้น การให้คำปรึกษาเบื้องต้น ครูที่ปรึกษาควรมีความพร้อมในการให้การปรึกษาช่วยเหลือนักเรียนด้วยความรู้สึกที่ดีต่อนักเรียนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการปรึกษา โดยมีกระบวนการศึกษา คือ การสร้างสัมพันธภาพพิจารณาทำความเข้าใจปัญหา กำหนดวิธีการและดำเนินการแก้ไขปัญหา และยุติการปรึกษา (กรมสุขภาพจิต, 2546)

การเป็นผู้ให้การปรึกษาที่ดีมีคุณภาพนั้น ครูที่ปรึกษาควรจะได้รับ การฝึกอบรมเกี่ยวกับการปรึกษาหรือวิธีการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่างๆ ซึ่งอาจรับการอบรมจากหน่วยงานภายนอกหรือ โรงเรียนจัดอบรมให้ หรือหมั่นฝึกฝนทักษะการปรึกษาพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ควรศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการหรือความรู้ที่เกี่ยวกับการปรึกษาการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน นอกจากจะให้การปรึกษาเบื้องต้นแล้ว การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อการช่วยเหลือนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญเพราะจะทำให้การช่วยเหลือมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของครูทุกคนและผู้ปกครอง ครูที่ปรึกษาสามารถคิดพิจารณากิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหานักเรียนได้หลายแนวทาง ซึ่งในที่นี้สรุปไว้ 5 แนวทางที่จำเป็น คือ

1. การใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตร
2. การใช้กิจกรรมนอกห้องเรียน

3. การใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน
4. การใช้กิจกรรมซ่อมเสริม
5. การใช้กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง

สำหรับข้อ 2,3 และ 5 ครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการด้วยตนเอง ส่วนข้อ 1 และ 4

จำเป็นต้องมีการประสานงานเพื่อขอความร่วมมือจากครูอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสนับสนุนของผู้บริหารสถานศึกษาด้วย แต่อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือทั้ง 5 กิจกรรมดังกล่าว ครูที่ปรึกษาสามารถขอคำแนะนำ ความคิดเห็นจากครูอื่นๆ ในการจัดกิจกรรมให้ได้ผลยิ่งขึ้น การพิจารณาเลือกใช้กิจกรรม ครูที่ปรึกษาควรคำนึงถึงความเหมาะสม ความสอดคล้องกับลักษณะปัญหา บุคลิกลักษณะของนักเรียนแต่ละคน สภาพชั้นเรียน โรงเรียน ชุมชน

6. การแก้ปัญหานักเรียน

การช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน ต้องพิจารณาสาเหตุของปัญหาให้ครบถ้วนและหาวิธีช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุนั้นๆ เพราะปัญหามิได้เกิดจากสาเหตุเพียงสาเหตุเดียว แต่อาจจะเกิดจากหลายสาเหตุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน (กรมสุขภาพจิต, 2546)

ปัญหาที่เหมือนของนักเรียนแต่ละคน ไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุที่เหมือนกัน และวิธีช่วยเหลือที่ประสบความสำเร็จกับนักเรียนคนหนึ่ง ก็อาจไม่เหมาะกับนักเรียนอีกคนหนึ่ง เนื่องจากความแตกต่างของบุคคล ดังนั้นการช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะการให้คำปรึกษาจึงไม่มีสูตรช่วยเหลือตายตัว เพียงมีแนวทาง กระบวนการหรือทักษะการช่วยเหลือที่ครูแต่ละคนสามารถเรียนรู้ฝึกฝน เพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละปัญหาในนักเรียนแต่ละคน

7. การส่งต่อนักเรียน

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน(กรมสุขภาพจิต, 2546) ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา กระบวนการช่วยเหลือนักเรียนที่กล่าวแล้วนั้นอาจมีบางกรณีที่ปัญหาที่มีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป กรณีที่เด็กมีความสามารถพิเศษหรือเด็กอัจฉริยะ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กด้อยโอกาส ฯลฯ ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับส่งเสริมพัฒนาหรือช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็ว การส่งต่อแบ่งเป็น 2 แบบ คือ

5.1 การส่งต่อภายใน ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่สามารถให้การช่วยเหลือนักเรียนทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหาและความต้องการของนักเรียน

5.2 การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือครูฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอกได้ช่วยเหลือพัฒนานักเรียน ในกรณีที่เป็นปัญหาที่ต้องการความช่วยเหลืออย่าง

ใกล้ชิด หรือต้องใช้ผู้มีความรู้เฉพาะทาง กรณีที่เกินความสามารถของโรงเรียน และครูแนะแนวต้องมีการติดต่อรับทราบผลการช่วยเหลือเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

แนวทางการส่งต่อ

1. ครูที่ปรึกษาประสานงานกับครูที่รับช่วงต่อในการช่วยเหลือนักเรียน
 2. สรุปข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือ และวิธีการช่วยเหลือที่ผ่านมา รวมทั้งผลที่เกิดจากการช่วยเหลือนั้นให้ผู้รับการช่วยเหลือนักเรียนทราบ โดยมีแบบบันทึกการส่งต่อหรือแบบประสานงานขอความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง
 3. ครูที่ปรึกษาชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงความจำเป็นในการส่งต่อโดยใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ ระวังมิให้นักเรียนเกิดความรู้สึกผิด กังวล หรือโกรธ เป็นต้น แต่ให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีจากการส่งต่อ และยินดีที่จะไปพบครูที่จะช่วยเหลือตามกรณีที่ครูที่ปรึกษาพิจารณาว่าเหมาะสม
 4. ครูที่ปรึกษานัดเวลา สถานที่ ที่นัดพบครูที่ช่วยเหลือนักเรียน และส่งต่อให้เรียบร้อย ตลอดจนให้คำแนะนำ
 5. ติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียนอยู่เสมอ
- การส่งต่อนักเรียนส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มมีปัญหาที่มีพฤติกรรมค่อนข้างรุนแรงจนเกินความสามารถของครูประจำชั้น ครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครอง ผู้บริหาร ผู้ปกครอง เด็กในกลุ่มมีปัญหานี้ก่อน โรงเรียนจะส่งต่อ ได้ทำการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มนี้อย่างเต็มความสามารถแล้ว เมื่อเห็นว่าเกินความสามารถและอำนาจของโรงเรียน โรงเรียนก็จะส่งต่อไปกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือรับผิชอบ โดยตรงเพื่อดูแลช่วยเหลือและบำบัดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการส่งต่อ

1. เพื่อให้โรงเรียนมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยมีกระบวนการ วิธีการ และเครื่องมือที่มีคุณภาพ และมาตรฐาน สามารถตรวจสอบได้
2. เพื่อส่งเสริมให้ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน และองค์กรภายนอกมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. เพื่อให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือและส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพ เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547 ก, หน้า 5)

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน

1. ผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนทุกฝ่ายตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงาน หรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ
2. ครูทุกคนและผู้เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องมีความตระหนักในความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีทัศนคติต่อนักเรียนและมีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน
3. คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะ ต้องมีการประสานงานอย่างใกล้ชิด และมีการประชุมในแต่ละคณะอย่างสม่ำเสมอตามกำหนด
4. ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักสำคัญในการดำเนินงาน โดยต้องได้รับความร่วมมือจากครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนในเรื่องต่างๆ จากโรงเรียน
5. การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลความรู้แก่ครูที่ปรึกษาหรือผู้เกี่ยวข้องในเรื่องที่เอื้อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะเรื่องทักษะการปรึกษาเบื้องต้น และแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

การดำเนินงานของโรงเรียน

แผนการดำเนินงาน

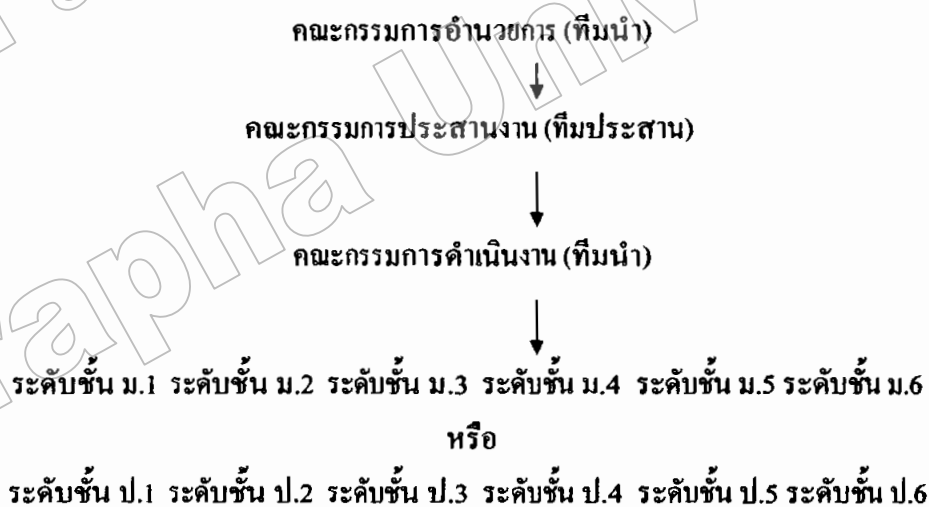
การนำกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเข้าสู่โรงเรียนนั้น มีแผนการดำเนินงานที่ประกอบด้วย กิจกรรมต่าง ๆ ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 1 รอบปี ซึ่งมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังมีรายละเอียดการดำเนินงานในปีต่อ ๆ ไป ดังภาพประกอบที่ 2 ดังนี้

วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
1. เตรียมการและวางแผนดำเนินงาน กิจกรรมที่ 1 แต่งตั้งคณะกรรมการ กิจกรรมที่ 2 วิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียนและจัดทำแผนปฏิบัติงาน	มีนาคม ถึง เมษายน	-ผู้บริหาร -คณะกรรมการ ประสานงาน
2. ปฏิบัติตามแผน	พฤษภาคม ถึง	-คณะกรรมการ

กิจกรรมที่ สร้างความตระหนักและ ความเข้าใจกับบุคลากร กิจกรรมที่ 4 ดำเนินการตามระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน	มีนาคม ปีถัดไป	ประสานงาน -ครูทุกคนในโรงเรียน
3. กำกับติดตาม ประเมินและรายงาน กิจกรรมที่ 5 ประเมินผลเพื่อทบทวน กิจกรรมที่ 6 ประเมินผลเพื่อพัฒนา และสรุปรายงาน	สิงหาคม/ มกราคม/ กุมภาพันธ์	-คณะกรรมการประเมินผล เพื่อทบทวน คณะกรรมการอำนวยการ และประสานงาน

ภาพที่ 2 แผนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนต้องกำหนดบุคลากรและ
บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้โครงสร้างบุคลากร
ตามแผนภาพประกอบที่ 3 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3 แผนภูมิโครงสร้างบทบาทหน้าที่บุคลากรในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ยุทธศาสตร์ความสำเร็จ

คณะกรรมการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุกคณะ ต้องประสานทำงานร่วมกัน มีการประชุมทำงานร่วมกันบ่อย ๆ ในแต่ละระดับอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และต้องมีการทำงานเป็นทีม

โดยมีหลักการ ดังนี้

1. มีการประชุมสม่ำเสมอต่อเนื่อง
 2. ทุกคนเข้าร่วมประชุมพร้อมกัน ตรงเวลา และอยู่ร่วมประชุมโดยตลอด
 3. เลิกประชุมพร้อมกันทุกคน
 4. เคารพกฎ กติกา ของที่ประชุม ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงต้องมีการประชุมตกลงกันก่อน
 5. มีความเคารพซึ่งกันและกัน ให้เกียรติกันมีความภูมิใจในผลงานร่วมกัน
- นอกจากนี้ คณะกรรมการทุกคณะ ต้องสามารถประสานทำงานระหว่างกันได้รวดเร็ว

ทั้งนี้ การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะประสบความสำเร็จต้องมีความร่วมมือกันของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ทั้งผู้บริหารและครู และที่สำคัญคือความใส่ใจของครูที่ปรึกษาหรือ ครูประจำชั้น ที่มีให้แก่แก่นักเรียนทุกคน อย่างเต็มกำลังความสามารถ ด้วยความรัก ความเมตตา และความเข้าใจ นักเรียนแต่ละคน

การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา

โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา มีคณะกรรมการพัฒนางานวิชาการเมืองพัทยา ได้ประสานงานร่วมมือกันระหว่าง 10 โรงเรียน ในการเฝ้าระวังดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่างๆ ตามสภาพบริบทของเมืองพัทยา ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของงานแนะแนว ซึ่งครูจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประกอบด้วย(โรงเรียนเมืองพัทยา 3, 2549)

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล สามารถคัดแยกกลุ่มนักเรียนหรือคัดกรองนักเรียน โดยแบ่งนักเรียนเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา
2. การเฝ้าระวังนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ซึ่งกลุ่มเสี่ยงเป็นกลุ่มที่ต้องให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาเป็นอันดับแรก เพื่อไม่ให้ให้นักเรียนในกลุ่มนี้ไปเป็นนักเรียนกลุ่มมีปัญหา

3. การส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านการเรียน ด้านกีฬา ด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น ตามศักยภาพของนักเรียนแต่ละบุคคล มีความภาคภูมิใจในตนเอง

4. การบริการให้คำปรึกษา ซึ่งมีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะกับนักเรียนที่อยู่ในวัยรุ่น (นักเรียนช่วงชั้นที่ 3) เพราะนักเรียนในกลุ่มนี้เป็นวัยที่ต้องการคำปรึกษา ซึ่งการให้คำปรึกษาเป็นการช่วยเหลือนักเรียน ให้ผ่อนคลายปัญหาให้ลดน้อยลง ทั้งด้านความรู้สึกรู้สึก ความคิด และการปฏิบัติตัวของนักเรียนในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามหรือพึงประสงค์

5. การแก้ปัญหาให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง เป็นการแก้ปัญหาภายในโรงเรียนให้นักเรียนในกลุ่มเสี่ยงกับคือนักเรียนในกลุ่มปกติ เพื่อไม่ให้ไปเป็นนักเรียนมีปัญหา

6. การแก้ปัญหาให้นักเรียนกลุ่มมีปัญหา เป็นการแก้ปัญหาภายในโรงเรียนให้นักเรียนในกลุ่มมีปัญหา กับคือนักเรียนในกลุ่มปกติ เพื่อไม่ให้ไปเป็นปัญหาของสังคมต่อไป

7. การส่งต่อนักเรียนที่ขาดต่อการแก้ไขปัญหากับหน่วยงานภายนอก

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา มีความมุ่งหมายเพื่อทราบปัญหา และหาแนวทางแก้ไขพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัญหา และแนวทางแก้ไขการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงในรายละเอียดดังนี้

1. เพศของนักเรียน

เพศเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเผชิญปัญหา ในการปรับตัวของวัยรุ่นเพราะเป็นตัวกำหนดบทบาทและหน้าที่ของบุคคล ในการดำเนินชีวิตในสังคม และในครอบครัวมารดามักจะมีความห่วงใยในบุตรสาวมากกว่าบุตรชาย (ประยูรศรี มณีศรี, 2532) สังคมส่วนใหญ่มักให้ค่านิยมที่ดีต่อเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยเพศชายมักได้รับมอบหมายตำแหน่งที่มีอำนาจในสังคม ในขณะที่เพศหญิงได้รับบทบาทที่อ่อนค้อยกว่า จะเห็นได้จากตำแหน่งหัวหน้าชั้นเรียน หรือประธานนักเรียนซึ่งเป็นตำแหน่งที่เลือกตั้งมักจะเป็นเพศชาย ส่วนตำแหน่งที่ใช้การแต่งตั้ง เช่น เหนียวิน บรมนการ มักเป็นเพศหญิง (Kaplan & Sadock, 1985) เพศชายจึงรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าเพศหญิง (นุชดา ไรจนประภาพรรณ, 2541) แต่การศึกษาของวัญเพ็ญ ไสไหม (2545) ที่ศึกษาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสหศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนเพศหญิงมีทักษะชีวิตดีกว่าเพศชาย สอดคล้องกับกาญจนา สุภผล (2547) ที่ศึกษา

ทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตอำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี พบว่า นักเรียนเพศหญิงมีทักษะชีวิตดีกว่าเพศชาย และการศึกษาของสรนันท์ สุพรรณรัตนรัฐ (2546) นิสิต ชั้นปีที่ 1 เพศหญิงมีทักษะชีวิตดีพื้นฐานด้านการตัดสินใจ การสร้างสัมพันธภาพ ความตระหนักในตนเอง ความเห็นใจผู้อื่น และการจัดการกับอารมณ์และความเครียดสูงกว่านิสิตเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนทักษะชีวิตพื้นฐานด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าเพศมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการปรับตัวและทักษะพื้นฐานของวัยรุ่น ดังนั้น เพศของนักเรียนจึงน่าจะมีสภาพปัญหาแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงนำตัวแปรเกี่ยวกับนักเรียนชาย นักเรียนหญิง มาศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา

2. สภาพครอบครัวของนักเรียน

นักจิตวิทยา ได้ให้ความหมายของคำว่า ครอบครัว คือ สถาบันทางสังคมแห่งแรกที่มนุษย์สร้างขึ้นมาจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน เพื่อเป็นตัวแทนของสถาบันสังคมภายนอกที่จะปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติกับสมาชิกรุ่นใหม่ของสังคมที่มีชีวิตอยู่ขึ้นในครัวเรือน (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2522, หน้า 151 อ้างถึงใน อัจฉรา รัตนโสภณ, 2545, หน้า 22-23)

ดังนั้น การวางรากฐานแห่งความเจริญในสังคมนั้น เด็กจะต้องอยู่ในครอบครัวที่ดี คือ มีพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ที่ดึ้นเอง ที่จะคอยเสริมสร้างสุขภาพจิตอันดีให้มีแก่เด็ก

ความสำคัญของครอบครัว

ความสำคัญของครอบครัวที่มีต่อสมาชิกของครอบครัวแต่ละบุคคลนั้น มีผลต่อพัฒนาการทุกด้านของบุคคล เพราะครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมและเป็นสถาบันแรกของมนุษย์ แม้ว่าครอบครัวจะมีวิวัฒนาการมาหลายรูปแบบ แต่ครอบครัวทุกรูปแบบมีความสำคัญต่อสมาชิกในประเด็นหลักต่อไปนี้ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2522, หน้า 151 อ้างถึงในอัจฉรา รัตนโสภณ, หน้า 23)

1. ความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกซึ่งปรากฏในทุกลักษณะของครอบครัวอย่างน้อยที่สุดเมื่อเด็กอยู่ในวัยทารก
2. ความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ถ้ามีความสัมพันธ์ที่ดีครอบครัวจะมั่นคง และจะสร้างสรรค์สมาชิกในครอบครัวที่สามารถพัฒนาไปสู่ความสำเร็จในชีวิต
3. ความสำคัญในหน้าที่ 4 ประการของครอบครัวที่มีต่อบุคคล จะปรากฏในทุกวัฒนธรรม คือ 1) ให้ความรู้ในการต่อสู้ชีวิต 2) บทบาททางเพศทั้งชายและหญิง 3) ค่านิยมทัศนคติในการประกอบอาชีพ และ 4) สุขทึรียภาพแห่งชีวิต

ด้วยครอบครัวมีความสำคัญต่อเอกัตบุคคลดังที่กล่าวมานี้เอง การสร้างและพัฒนาครอบครัวจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะความล้มเหลวของครอบครัวคือความล้มเหลวเบื้องต้นของประเทศชาติ

หน้าที่ของครอบครัว

หน้าที่ของครอบครัว (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2522, อ้างถึงในอังฉรา รัตน โสภากา, หน้า 23) ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวแบบใดก็ตามเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าหน้าที่พื้นฐานของครอบครัวมีดังนี้ คือ

1. หน้าที่ทางด้านชีววิทยา คือต้องสร้างสมาชิกใหม่ให้กับสังคมและมีหน้าที่บริการด้านปัจจัยเพื่อชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค
2. หน้าที่ทางจิตวิทยา ต้องให้ความรัก ความอบอุ่น บำบัดความต้องการทางเพศ และเป็นตัวแบบในการกำหนดบทบาทของสมาชิกในครอบครัว
3. หน้าที่ทางสังคมวิทยา เป็นที่ทดลองให้สมาชิกในครอบครัวได้ปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่น และฝึกให้มีความรับผิดชอบและร่วมมือในการสร้างสังคมที่ดี

การอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัว

การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่ผู้ใหญ่ในครอบครัวซึ่งประกอบด้วยบิดามารดา และบุคคลอื่นๆ ปฏิบัติต่อเด็กเพื่อสนองความต้องการที่จำเป็นของเด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เด็กมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี และยังให้การแนะนำสั่งรอบคุณ ฝึกอบรมให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม ซึ่งสามารถแบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 3 ลักษณะ คือ (จตุพร เฟื่องชัย, 2534, หน้า 99-101)

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก หมายถึง พฤติกรรมที่บิดามารดาปฏิบัติต่อลูกของตนในลักษณะต่างๆ เช่น ให้ความดูแลเอาใจใส่ ให้ความรัก ความห่วงใย ให้คำแนะนำสนับสนุนและช่วยเหลือมีความยินดีที่จะอยู่กับลูก ให้การยกย่อง ให้การคุ้มครองตลอดจนใกล้ชิดสนิทสนม การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูต้องปลูกฝังความรู้สึกและอารมณ์รับผิดชอบให้เกิดการสนองซึ่งเป็นพื้นฐานของบุคลิกภาพที่สมบูรณ์แบบ (Adequate Personality) เป็นการวางรากฐานของประชาธิปไตยให้แก่บุตร เพราะการแสดงการยอมรับ การสนับสนุน การให้เหตุผล และให้โอกาสแก่บุตร จะสร้างความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเกิดขึ้นแก่บุตรในวัยต่อมาบุตรจะรู้หน้าที่ที่ตนมีต่อสังคม ทำให้ประเทศชาติมีบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ การอบรมเลี้ยงดูเช่นนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

2. การอบรมแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง พฤติกรรมที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรแบบทอดทิ้ง ปล่อยให้บุตรจัดการกับตนเอง ขาดการแนะนำ ขาดการดูแลเอาใจใส่ ไม่มีกฎเกณฑ์ให้

ปฏิบัติ เมื่อเด็กซักถามในเรื่องต่างๆ พ่อแม่จะไม่สนใจอธิบายให้เด็กหายข้องใจ เด็กพวกนี้อาจเติบโตมาในลักษณะที่ก้าวร้าว เชื้อมันตัวเองมากเกินไป ชอบโอ้อวด ต่อต้านสังคม ไม่เคารพกฎระเบียบของสังคม มีความรู้สึกอิสระแบบไม่มีขอบเขต การอบรมเลี้ยงดูเช่นนี้ จะทำให้เกิดปัญหาแก่สังคม เพราะเด็กไม่เกิดความรู้สึกอบอุ่นหรือปลอดภัย อาจมีอาการประสาทเรื้อรัง ไม่ทำตัวให้สอดคล้องกับผู้อื่น แต่หากเด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมดี เช่น ทางโรงเรียนเอาใจใส่อยู่ในแวดวงของเพื่อนที่ดีให้ความอบอุ่น ความรู้สึกของเด็กก็อาจชดเชยและปรับตัวได้

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด หมายถึง พฤติกรรมที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรคอยบังคับใจให้ลูกทำตามความต้องการของตนเอง ชอบใช้คำพูดที่ทำให้บุตรมีความรู้สึกอับอาย ชอบก้าวร้าวในเรื่องส่วนตัวของลูก ลงโทษลูกโดยที่ลูกยังไม่รู้เหตุผลที่ต้องถูกลงโทษ การไม่เปิดโอกาสให้บุตรได้แสดงความคิดเห็นเลยเช่นนี้จะทำให้เด็กมีบุคลิกภาพที่ปรากฏ คือ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เคร่งเครียด ไม่กระตือรือร้น คอยฟังฟังคนอื่น แต่จะมีลักษณะที่ตีบางอย่าง เช่น สุภาพ อ่อนโยน มีสัมมาคารวะ ซื่อสัตย์ จงรักภักดี มีความรอบคอบระมัดระวัง ขอมผู้อื่นและเก็บเนื้อเก็บตัว และลักษณะทางจิตใจของเด็กพวกนี้จะเป็นปมด้อยรู้สึกไม่ทัดเทียมเพื่อน ท้อถอยและไม่มีความคิดสร้างสรรค์

ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวก็เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่ทำให้เด็กมีความแตกต่างกัน ซึ่งผลของฐานะทางเศรษฐกิจจะแตกต่างกันอย่างไร มีอิทธิพลมากเพียงไรนั้น ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ช่วยกันสรุปปัญหาของเด็กอันเนื่องมาจากการที่ครอบครัวมีฐานะไม่ดี ไว้ดังนี้ (อรพินทร์ ชูชม และอังฉรา สุขารมณ, 2533, หน้า 29-30)

1. เด็กที่มาจากครอบครัวที่ยากจนจะประสบปัญหาความไม่เสมอภาคทางการศึกษา คือ มีโอกาสที่จะศึกษาน้อย มีก็เพียงจบชั้นประถมศึกษาเท่านั้น ไม่มีโอกาสที่จะศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไปมีน้อยมาก
2. เด็กจะพบกับปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์และเครื่องใช้จำเป็นต่างๆ ในการเรียน
3. ขาดผู้สนับสนุนทางการศึกษา เพราะพ่อแม่ไม่มีความรู้ทางด้านนี้ หรือพ่อแม่ต้องการให้ออกมาช่วยกันประกอบอาชีพมากกว่า
4. ขาดผู้ที่คอยแนะนำ อบรมสั่งสอนเพราะพ่อแม่อาจไม่มีเวลาให้กับเด็ก ทำให้เด็กมีโอกาที่จะประพฤติตัวเสื่อมเสียได้ง่าย
5. เด็กอาจพบปัญหาทางด้านจิตใจ เพราะเมื่อครอบครัวประสบปัญหาทางเศรษฐกิจสมาชิกในครอบครัวมักจะ ไม่ค่อยมีความสุขเท่าที่ควร จะเกิดความระหองระแหงขึ้นภายในครอบครัว เพราะต่างก็ต้องผจญกับปัญหานักไม่มีเวลาที่จะสนุกสนานรื่นเริง บรรยายภายใน

ครอบครัวมีแต่ความตึงเครียด ผลที่ตามมาคือการทะเลาะเบาะแว้ง ความไม่ลงรอยกัน ไม่สามัคคีกัน อาจทำให้เกิดผลเสียทางด้านจิตใจแก่เด็กได้

สรุปจะเห็นได้ว่าครอบครัวเป็นสถาบันเบื้องต้นในการถ่ายทอดและปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติต่างๆ ให้กับเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยรุ่น สถาบันครอบครัวจึงนับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเด็กทั้งทางด้านลักษณะนิสัย ทัศนคติ และค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้เด็กเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติต่อไป

อรุณลักษณ์ รุจิระพันธุ์ (2548) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการกระทำความคิดทางเพศของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดชลบุรี โดยศึกษาองค์ประกอบหลายๆ องค์ประกอบ ซึ่งได้ศึกษา สถานภาพของครอบครัว ผลการวิจัย พบว่า สถานภาพของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดทางเพศที่ระดับ .05

ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำเอาสภาพครอบครัวมาเป็นตัวแปรในการศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในครั้งนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

จากการสำรวจผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ยังไม่พบว่ามีงานวิจัยใดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัญหาและแนวทางแก้การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา โดยตรง งานวิจัยที่จะเสนอต่อไปนี้นี้เป็นงานวิจัยที่ผู้วิจัยเห็นว่า บางส่วนมีลักษณะและสาระคล้ายคลึงกัน สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางการศึกษากระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ ดังนี้

จักรี โพธิ์สำนัก (2550, หน้าบทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 พบว่า ปัญหาในการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียน ด้านส่งเสริมนักเรียน และด้านการส่งต่อนักเรียน ตามลำดับ ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 จำแนกตามประเภทโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บุญมา นาคะวะรังค์ (2549, หน้าบทคัดย่อ) ได้ศึกษากระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทางสังคมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก พบว่า กระบวนการดำเนินงานระบบดูแล

ช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทางสังคมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยรวมอยู่ที่ระดับมาก สภาพปัญหาทางสังคมของนักเรียนทั้งก่อนและหลังเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมอยู่ที่ระดับน้อย และมีสภาพปัญหาหลังเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนลดลงกว่าก่อนเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลกระทบของปัญหาทางสังคมของนักเรียน ทั้งก่อนและหลังเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมอยู่ที่ระดับน้อย และมีผลกระทบหลังเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนลดลงกว่าก่อนเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ยุทธนา เรืองไพศาล (2547, หน้าที่คล้าย) ได้ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี โดยเปรียบเทียบปัญหาปัญหา และข้อเสนอแนะการดำเนินงานระบบช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี ผลวิจัยพบว่า ปัญหาการดำเนินงานระบบช่วยเหลือนักเรียน ตามความคิดเห็นของครูที่ปรึกษาชาย และครูที่ปรึกษาหญิง อยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างความคิดเห็นของครูที่ปรึกษาชายกับครูที่ปรึกษาหญิงไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะสำคัญในการดำเนินงานตามระบบช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ โรงเรียนควรจัดเวลา และความสะดวกให้ครูในการเยี่ยมบ้าน โรงเรียนควรคัดกรองนักเรียนจากข้อมูลนักเรียนหลายๆ ด้าน โรงเรียนควรจัดให้มีการให้ความรู้ ทำความเข้าใจให้กับครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมก่อนเรียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน โรงเรียนควรพัฒนาครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ทักษะ ตลอดจนเทคนิคในการให้คำปรึกษาแก่นักเรียน และครูที่ปรึกษาควรพยายามแก้ไขปัญหานักเรียนก่อนการส่งต่อ

รจนา สีนทิ (2547) ได้ศึกษาสภาพการปฏิบัติงานตามระบบการช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารและครูในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้บริหารและครูประสบปัญหาระดับปานกลาง และพบว่า สภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครู โดยรวม และรายด้านอยู่ที่ระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการส่งต่อ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายคน ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการป้องกัน ช่วยเหลือ และแก้ปัญหา ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน และเพื่อให้การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หน่วยงานต้นสังกัดต้องติดตามประเมินปัญหาและแก้ไขให้ตรงกับสภาพและความต้องการของแต่ละโรงเรียน ควรจัดครูให้ตามเกณฑ์ และควรสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมทั้งผู้บริหารและครู (รจนา สีนทิ, 2547, หน้า 126-129)

ประสิทธิ์ พงษ์อักษร (2537) ได้ทำการศึกษาการปฏิบัติงานบริการแนะแนวของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสงขลา พบว่า บุคลากรที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสงขลา พบว่า บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีการปฏิบัติงานบริการแนะแนว อยู่ในระดับปานกลาง บุคลากรที่เกี่ยวข้องที่มีตำแหน่งต่างกัน มีการปฏิบัติงานบริการแนะแนว อยู่ในระดับปานกลาง บุคลากรที่เกี่ยวข้องที่มีตำแหน่งต่างกัน มีการปฏิบัติงานบริการแนะแนวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีการปฏิบัติงานบริการแนะแนวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีการปฏิบัติงานแนะแนวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมทรง ทิพย์ไกรสร (2537, หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหการให้บริการแนะแนว ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 พบว่า ปัญหาการบริการแนะแนวในโรงเรียน โดยภาพรวมมีปัญหาในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางและเรียงคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ บริการให้คำปรึกษา บริการติดตามผล ประเมินผล บริการจัดวางตัวบุคคล บริการสนเทศและบริการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนเป็นรายบุคคล สำหรับข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหการบริการแนะแนวเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบริการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนเป็นรายบุคคล เสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาคือ ให้การอบรมและปฏิบัติการเทคนิคในการวิเคราะห์เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียน

ฉนิษการต์ โถวรุ่งเรือง (2538, หน้า 81-82) ได้ศึกษาผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยม เพื่อลดพฤติกรรมการพูดที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองพลับวิทยา อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการพูดที่ไม่เหมาะสมลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากรับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยม

ฐิติพร รามัญ (2540, หน้า 55) จากการศึกษาผลของการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมที่มีต่อพฤติกรรมการใช้เวลาในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านคลองตะเคียน อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี พบว่า นักเรียนมีการใช้เวลาในการเรียนเหมาะสมขึ้น หลังจากรับการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

สมปอง สุขหอม (2540, หน้า บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทการบริหารงานแนะแนวของผู้บริหารโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 3 พบว่า ผู้บริหารแสดงบทบาทการบริหารงานแนะแนวอยู่ใน

ระดับปานกลาง ผู้บริหารที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหาร โรงเรียนต่างกันแสดงบทบาทการบริหารงานแนะแนวไม่แตกต่างกัน และผู้บริหารที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหาร โรงเรียนที่มีขนาดต่างกันแสดงบทบาทการบริหารงานแนะแนวไม่แตกต่างกัน

พิสมัย ทินเต (2542, หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/1 โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย 2 ผลการวิจัย 1) ได้แผนการจัดกิจกรรมแนะแนว 5 กิจกรรม คือ กระบวนการรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล การบริการสารสนเทศ การสอนวิชาแนะแนว การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม และการติดตามผลการจัดกิจกรรมตามแผน 2) ผลการจัดกิจกรรม นักเรียนกลุ่มเป้าหมายหลักมีความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม และพัฒนาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง เช่น มาโรงเรียนทุกวัน ไม่มาสาย เข้าเรียนตรงเวลา มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย และ ไม่ถูกฝ่ายปกครองบันทึกกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม 3) จากการติดตาม นักเรียนที่มีพฤติกรรมที่แสดงถึงความมีวินัยในตนเองดีขึ้น และจากแบบสอบถามการปฏิบัติที่แสดงถึงความมีวินัย และหลังเข้าร่วมกิจกรรมทั้งนักเรียนกลุ่มเป้าหมายหลักและกลุ่มเป้าหมายรองมีคะแนนเพิ่มจากก่อนเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพ็ญศรี หนูเพชร (2543, หน้า บทคัดย่อ) ได้พัฒนาระบบสารสนเทศงานแนะแนว โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ระบบสารสนเทศงานแนะแนว โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชลบุรี ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยข้อมูลทั่วไป ข้อมูลประวัติส่วนตัว ข้อมูลผู้ปกครอง ข้อมูลเพื่อนสนิท ข้อมูลการศึกษา ข้อมูลแนะแนวศึกษา ต่อสายสามัญและข้อมูลแนะแนวศึกษาต่อสายอาชีพ มีความเหมาะสมในการใช้งานอยู่ในระดับดี

จุติมา ศานติชาติศักดิ์ (2544) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กระบวนการบริหาร การศึกษา กับผลการปฏิบัติงานแนะแนว ของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 4 พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา มีความรู้กระบวนการบริหารการศึกษา โดยรวม และรายองค์ประกอบต่ำกว่าระดับปานกลาง ยกเว้นด้านบริการสนเทศ และบริการจัดวางตัวบุคคล อยู่ในระดับสูงกว่าปานกลาง ยกเว้นด้านบริการสนเทศ และบริการจัดวางตัวบุคคล อยู่ในระดับสูงกว่าปานกลาง ความรู้กระบวนการบริหารการศึกษา โดยรวมไม่มีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานแนะแนว ยกเว้นผลการปฏิบัติงานแนะแนวด้านบริการสนเทศ มีความสัมพันธ์ทางบวก กับความรู้กระบวนการบริหารด้านการจัดการ

สมลักษณ์ พรหมมีเนตร และฉันทนา จันทร์บรรจง (2546) ได้ศึกษาเรื่องการกำหนดคุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษานักเรียน และการสร้างรูปแบบการบริหารงานที่

ศึกษานักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สภาพการบริหารงานที่ศึกษานักเรียน และ ปัญหา อุปสรรคการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นการปฏิบัติงาน ด้านการเตรียมครูที่ศึกษานักเรียนมีการปฏิบัติงานระดับน้อย งานของครูที่ปรึกษาขาดการดูแลเอา ใจใส่จากหน่วยงานเหนือกว่าระดับโรงเรียน ทำให้ขาดการพัฒนา งาน ครูที่ปรึกษามีภาระงานสอน และงานพิเศษมากไม่มีเวลาปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษา จำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนมีมากเกินไป ควร จัดอบรมครูที่ปรึกษาให้มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และเทคนิคการให้คำปรึกษา การกำหนด บทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษา พบว่า ควรประกอบด้วย ภาระงาน 4 ด้าน ได้แก่ การให้คำปรึกษา แนะนำ การพัฒนานักเรียน การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียน และช่วยเหลือและประสานงาน การสร้างรูปแบบการบริหารงานที่ศึกษานักเรียน ควรประกอบด้วย การดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผนบริหารงาน การจัดองค์กรบริหารงาน การจัดครูที่ศึกษานักเรียน การอำนวยการ บริหารงาน และการควบคุมคุณภาพการบริหารงาน

งานวิจัยต่างประเทศ

แฟรงเคิล (Frankel, 1986, pp. 174-179 อ้างใน ณัฐวัตร ลุนหงส์, 2544, หน้า 25) ได้ ศึกษาเกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเรียนของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา พบว่า นักเรียนที่มีผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมสูงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า นักเรียนที่มีผู้ปกครองฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ โดยนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำนี้ จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อ โรงเรียน จะทำผิดวินัยมาก

กิซวิสซ์ และแมกเวลล์ (Gichvist & Maxwell, 1987, p. 439 อ้างใน พิมพ์ใจ บุญยัง, 2540, หน้า 32) ได้ศึกษาผลการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันปัญหาต่างๆ ในวัยรุ่นใน พฤติกรรม 4 ด้าน คือ การระมัดระวังในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ การใช้ยาเสพติด หรือการดื่ม เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ และปัญหาความเครียด และการถูกทอดทิ้งจากสังคม ใน มารดาที่เป็นวัยรุ่น โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์โปรแกรมการให้คำปรึกษาทักษะชีวิตเพื่อให้เกิดทักษะ ใหม่ๆ กับวัยรุ่น โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

1. การเตรียมความรู้ความเข้าใจ เป็นการให้เหตุผลเพื่อชักชวนและจูงใจ ให้วัยรุ่นเข้าร่วมในโปรแกรม
 2. ความจำเป็นของทักษะชีวิต เป็นการสาธิตหรือยกตัวอย่าง งานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึง ประสิทธิภาพของการนำทักษะชีวิตไปใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
 3. การฝึกปฏิบัติทักษะชีวิต เช่นการแสดงบทบาทสมมติ การเล่นเกมแบบ เป็นต้น
- บาร์ (Barr, 1958, pp. 11-13) กล่าวว่า แนวทางในการแนะแนวระดับประถมว่า การแนะแนวควรจัดขึ้นบนรากฐานของความต้องการของโรงเรียนและเด็กใน โรงเรียนนั้น การแนะแนว

จะได้ผลคุ้มค่าสำหรับโรงเรียนนั้นจะต้องช่วยให้บุคคลได้รู้จักความสามารถ และข้อบกพร่องของตน การแนะแนว คือ การพัฒนา ป้องกัน และแก้ไข ขอบรับระดับวุฒิภาวะของนักเรียน ความสามารถอันเป็นลักษณะเด่นจะต้องได้รับการสนับสนุนให้แสดงออก การแนะแนวต้องจัดขึ้นเพื่อทุกคน จัดบทเรียนให้สนองความต้องการของเด็ก การแก้เจตคติและปัญหาต้องใช้เวลาและความอดทน ครูเป็นบุคคลที่มีวิชาชีพ ต้องมีจรรยาบรรณในการเก็บเรื่องของนักเรียนและผู้ปกครองไว้เป็นความลับ ครูควรยอมรับขีดความสามารถของการแก้ปัญหา และควรส่งปัญหาต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเมื่อคราวจำเป็น และมีหลายสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็ก เช่น บ้าน ชุมชน โรงเรียน เป็นต้น

ทอมสัน (Thomson, 1970, pp. 14-20) ได้สอบถามครูประถม ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง 500 คน ผลจากการวิจัยพบว่า ครูต้องการให้นักแนะแนวช่วยเหลือด้านระเบียบวินัย ด้านการเรียน ด้านส่วนตัวและสังคม

เดอกิน (Durgin, 1974, p. 39-A) ได้สำรวจสภาพของการจัดโครงการแนะแนวทางอาชีพของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาประเภทต่างๆ ในรัฐโอไฮโอ โดยศึกษาจากผู้แนะแนว จำนวน 1,567 คน ผลการวิจัย พบว่า

1. ผู้แนะแนวใช้เวลาสำหรับให้คำปรึกษามากที่สุด ผู้ที่มาขอรับคำปรึกษาเป็นรายบุคคลส่วนมากมีปัญหาทางด้านอารมณ์และปัญหาส่วนตัว
2. นักเรียนมาขอรับบริการแนะแนวทางการศึกษามากที่สุด รองลงมาคือ การแนะแนวอาชีพและการปรับตัว
3. งานแนะแนวดำเนินไปด้วยดี ถ้าครูใหญ่มีเจตคติที่ดีต่อโครงการแนะแนวของโรงเรียน

บาร์นส์ (Barnes, 1995, p. 315-A อ้างถึงใน ชีรภัทร์ เจริญดี, 2542, หน้า 35) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนของผู้ปกครองนักเรียน พบว่า การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนของโรงเรียน โดยอุดมคติแล้วผู้ปกครองต้องมีบทบาทที่โรงเรียนหรือในชั้นเรียน แม้ว่าจริงๆ แล้ว การมีส่วนร่วมของพวกเขาจะไม่เป็นไปตามอุดมคติ ดังกล่าว และยังพบว่า ผู้ปกครองยังมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนที่บ้านด้วย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ส่วนใหญ่งานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปัญหาทางสังคมของนักเรียน จะเป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เด็กมีปัญหา และลักษณะของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็ก งานวิจัยเกี่ยวกับการปรับตัว และการดำเนินชีวิต จะเป็นงานวิจัยที่ศึกษาพฤติกรรมที่มีผลมาจากความยุ่งยากในการปรับตัว ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จะเป็นงานวิจัยที่ศึกษากระบวนการดำเนินงานระบบดูแล

ช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทางสังคมของครู โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก และ ศึกษาสภาพการปฏิบัติงาน ของผู้บริหารและครูในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ และการวิจัยเกี่ยวกับงานแนะแนวจะเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติงาน และปัญหาการปฏิบัติงาน ของผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ยังไม่มีงานวิจัยในลักษณะการศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขการดำเนินงานระบบช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา ซึ่งงานวิจัยในลักษณะนี้จะเป็นประโยชน์ต่อเด็กที่เป็นปัญหามาก กล่าวคือ ครูและผู้เกี่ยวข้องร่วมมือกันวางแผนในการให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน ป้องกัน และแก้ไข ปัญหาให้เด็กอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง จะช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข